

Edukacja 4.0

– w kierunku podnoszenia kompetencji zawodowych

Elżbieta Modrzewska

Wicekurator Oświaty w Kuratorium Oświaty w Katowicach

Słaby nauczyciel – opowiada.

Dobry nauczyciel – wyjaśnia.

Bardzo dobry nauczyciel

– demonstruje.

Genialny nauczyciel – inspiruje.

WILLIAM ARTHUR WARD

Raport *Defining Education 4.0: A Taxonomy for the Future of Learning*

Światowego Forum Ekonomicznego pokazał, że kluczową kwestią jest obecnie zrozumienie, że w dynamicznie zmieniającym się środowisku sukces w przyszłości będzie zależał od zdolności adaptacji, innowacyjności i ciągłego uczenia się. Edukacja 4.0 ma na celu wyposażenie uczniów w umiejętności, które pozwolą im na skuteczną adaptację do przyszłych wyzwań i możliwości.¹

Raport podkreśla, że niezwykle ważna jest integracja edukacji z rzeczywistymi problemami i kontekstami. Oznacza to, że uczenie się nie powinno być ograniczone do teorii i abstrakcyjnych koncepcji, ale powinno być ściśle powią-

zane z rzeczywistymi sytuacjami, które uczniowie mogą napotkać w przyszłości.

Szkoły kształcące w zawodach stoją więc przed nie lada wyzwaniem, aby odpowiednio przygotować swoich uczniów do pracy. Specjaliści analizujący rynek pracy przy każdej bowiem okazji zgłaszają dysproporcje między popytem i podażą już nie tylko w zakresie kompetencji specjalistycznych, ale także umiejętności poznawczych, kognitywnych i metakognitywnych, a także społecznych i emocjonalnych.

Zgodnie z przeprowadzonymi badaniami, których wyniki można przeczytać na portalu Gowork, cechy idealnego pracownika, to²:

- kreatywność,
- umiejętność rozwiązywania problemów,
- umiejętność uczenia się,
- dobra organizacja pracy,
- elastyczność,
- komunikatywność,
- umiejętność wykorzystania informacji,

- lojalność,
- odpowiedzialność,
- pewność siebie,
- uprzejmość,
- pozytywne nastawienie.

W tym zestawieniu obok **umiejętności społecznych i emocjonalnych** znajdują się **umiejętności poznawcze**. To wszystkie te, które są związane z przetwarzaniem informacji, czyli: umiejętność wykorzystywania informacji, myślenie, rozwiązywanie problemów. Większość miejsc pracy wiąże się z bowiem pracą w zespole, często zróżnicowanym wiekowo, także kulturowo i językowo.

W związku z tym dzisiaj trzeba zapewnić uczniom przestrzeń do samodzielnego eksperymentowania, a także miejsce do refleksji i dyskusji. Ważna jest praca z pytaniem, analiza informacji, wyciąganie wniosków i krytyczne myślenie. Potrzebne są więc dyskusje grupowe, zadania problemowe i projekty badawcze realizowane w zespołach.

¹ https://www3.weforum.org/docs/WEF_Defining_Education_4.0_2023.pdf

² <https://www.gowork.pl/poradnik/17/zostan-pracodawca>

Konsekwentnie istotne są także **umiejętności metakognitywne**, odpowiedzialne za kontrolę procesów poznawczych, tzn. zdolność do świadomego planowania pracy, tworzenia strategii i organizacji własnego uczenia się, dostosowanie procesu edukacyjnego do indywidualnych potrzeb i stylów uczenia się, co zwiększa efektywność nauczania, gotowość do oceny, refleksji i wpływa na zarządzanie czasem.

Refleksji nad własnym procesem rozwoju możemy uczyć przede wszystkim poprzez dyskusję na temat cech różnych osób uczących się i wynikających z tego skutecznych i nieskutecznych strategii, podczas analizy trudności w opanowaniu treści oraz sposobów ich pokonywania.

Młodzież musi nastawić się na uczenie się przez całe życie, kształcenie tej umiejętności powinno rozpocząć się więc już w formalnym systemie edukacji.

Wspomniany na wstępie raport podkreśla również potrzebę działań skierowanych do różnych grup interesariuszy, w tym pracodawców, rządów, edukatorów i rodziców. Dla pracodawców kluczowe jest zrozumienie, że inwestycja

w edukację i rozwój pracowników jest inwestycją w przyszłość firmy.

Wydaje się, że zasadnicze znaczenie dla zapewnienia takich warunków będzie miała poprawa efektywności kontaktów pomiędzy szkołą, przedsiębiorstwami i partnerami społecznymi. I tu niezwykle ważna jest rola szkolnych koordynatorów praktyk oraz doradców zawodowych, których zadaniem jest nawiązanie ścisłej i szerszej współpracy z pracodawcami z lokalnego rynku pracy. Większość nauczycieli kształcenia zawodowego, a także uczniów, zgodnie twierdzi, że nie ma sensu uczyć większości przedmiotów zawodowych w sposób teoretyczny, bez nabywania przez uczniów umiejętności praktycznych.

Aby zapewnić uczniom warunki do kształcenia zawodowego u pracodawców, koordynatorzy praktyk i doradcy zawodowi powinni rozwijać swoje kompetencje w zakresie:

- diagnozowania sytuacji na lokalnym rynku pracy i pozyskiwania informacji o obecnych i przyszłych potrzebach oraz oczekiwaniach pracodawców względem pracowników,
- poznawania oferty usług i instrumen-

tów Powiatowego Urzędu Pracy oraz organizacji pracodawców, instytucji otoczenia biznesu,

- wykorzystania opracowań i narzędzi sektorowych rad ds. kompetencji,
- wykorzystania krajowych i sektorowych ram kwalifikacji,
- wykorzystania zapisów ustaw i rozporządzeń dotyczących rynku pracy i edukacji zawodowej w celu zaplanowania skutecznej współpracy szkoły z pracodawcami,
- zaplanowania form współpracy z pracodawcami (np. wizyty studyjne, szkolenia branżowe, praktyki zawodowe, programy staży uczniowskich),
- rozbudzenia świadomości pracodawców o możliwościach współpracy z edukacją.

Edukacja 4.0 to edukacja bardzo twórcza, nastawiona na przyszłość, innowacyjna, ale także wymagająca. Wymaga zaangażowania nie tylko od szkoły i nauczycieli, ale także od samych uczących się, współpracy różnych grup interesariuszy. Jej założenia jednak pozwalają przygotować system, który tworzyłby warunki do kształcenia kompetencji tak potrzebnych w nowoczesnej gospodarce.

WARTO WIEDZIEĆ!

Dokąd zmierzasz, oświato?

Polską oświatę czekają zmiany. Trwają prace nad ustaleniem ich kierunku. Najistotniejsze więc jest ustalenie celów, którym ma służyć działanie szkół i placówek. Do konsultacji społecznych został przekazany wynik badań przygotowanych przez IBE na zlecenie MEN, dotyczący tych kwestii¹. Punktem wyjścia ma być określenie profilu absolwentów kończących dany etap edukacyjny. Jak określić, w jaką wiedzę i umiejętności powinien być wyposażony młody człowiek, biorąc pod uwagę zmieniającą się błyskawicznie i nieprzewidywalną rzeczywistość? Kluczowe staje się pytanie: jak sprawić, by uczniowie wiedzieli, po co powinni się uczyć? Jedno jest pewne – pruski model edukacji, polegający na bezrefleksyjnym przyswajaniu gotowych dawek wiedzy przestał być efektywny.

Dokument jest niezwykle interesujący i niezależnie od tego, jaki ostatecznie kształt przybierze koncepcja oświaty w Polsce, warty zastanowienia i refleksji. Fundamentem myślenia o oświacie – tu na przykładzie przedszkola i szkoły podstawowej – stanowi następująca konkluzja: zdobyte przez ucznia kompetencje w zakresie przedmiotowym mają służyć kompetencjom ogólnym, w tym kompetencjom poznawczym, z uwzględnieniem krytycznego myślenia i kreatywności, kom-

petencjom społecznym, pozwalającym na działanie w różnych sytuacjach społecznych, w tym umiejętności współpracy, nastawionej na osiągnięcie wspólnych celów, kompetencjom osobistym, umożliwiającym rozwijanie własnego potencjału i branie odpowiedzialności za swój rozwój. Kładzie się też nacisk na sprawczość, czyli kształtowanie poczucia wpływu na otoczenie i samodzielne myślenie prowadzące do zmiany.

Podkreśla się też w raporcie znaczenie zaangażowania i emocji uczniów towarzyszących wszelkim działaniom w przedszkolu i szkole, wskazuje konieczność zwrócenia szczególnej uwagi na umiejętność selekcji informacji i dobór właściwych poznawczo źródeł, na stawianie pytań, dobór argumentacji.

Co to wszystko oznacza w praktyce? Oznacza m.in. konieczność współpracy nauczycieli – w tym w kwestii ścieżek międzyprzedmiotowych, nacisk na pracę zespołową – w tym projekty, na zastosowanie wiedzy w praktyce, na podejmowanie inicjatyw i samodzielne myślenie i działanie.

Iwona Kruszewska-Stoły – Wicedyrektorka ds. pedagogicznych RODN „WOM” w Katowicach

¹ Profil absolwenta i absolwentki droga do zmian w edukacji. Materiał roboczy na potrzeby konsultacji społecznych przygotowany przez Instytut Badań Edukacyjnych w ramach zadania: Kształtowanie kompetencji – od profilu do praktyki – opracowanie „profilu absolwenta” z uwzględnieniem założeń/koncepcji koniecznych zmian w kształceniu ogólnym finansowanego z dotacji celowej MEN: Działania Innowacyjne w Systemie Oświaty. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe. Pod redakcją Agnieszki Szymczak i Elżbiety Strzemiecznej. IBE, Warszawa 2024.

Zachowania przywódcze nauczycieli.

Rozpiętość możliwości

— *dr Danuta Elsner* —

Członkini kolegium redakcyjnego miesięcznika „Dyrektor Szkoły”

Wprowadzenie

» Przywództwo edukacyjne nauczycieli jest zagadnieniem coraz częściej podnoszonym w literaturze,¹ natomiast jeszcze zbyt rzadko spotyka się je w praktyce. Tymczasem wyniki badań wskazują, że włączenie członków rady pedagogicznej do przywództwa w szkole zwiększa efekty kształcenia.²

Przywództwo jest procesem skoncentrowanym na ludziach, a zarządzanie na gospodarowaniu zasobami. Przejawia się w kreowaniu wizji i kierunków działania instytucji, wyzwaniu potencjału pracowników, inspirowaniu i motywowaniu do podejmowania różnych aktywności. Jeszcze niedawno twierdzono, że są to zadania osób zajmujących stanowiska kierownicze, zwłaszcza stojących na czele struktury organizacyjnej. Dzisiaj uważa się, że bardziej służy instytucji przewodzenie reali-

zowane zbiorowo przez pracowników zlokalizowane na różnych szczeblach zarządzania i zatrudnionych na rozmaitych stanowiskach, w tym również wykonawczych. Pozwala to bowiem korzystać ze zdolności, wiedzy i umiejętności większej liczby osób, wspierać się w obliczu wyzwań, wprowadzać zmiany, ograniczając opór dzięki zaangażowaniu tych, których one dotyczą, przechodzić od rywalizacji do współpracy itp.

Przywództwo edukacyjne nauczycieli jest pojęciem wielowymiarowym. W artykule ograniczam się do przedstawienia przykładów przywódczych zachowań kadry pedagogicznej w szkole i środowisku zawodowym. To sprawia, że nie skupiam się na zadaniach osób zajmujących stanowiska kierownicze, uznanych za tzw. liderów formalnych (dyrektora, wicedyrektora, kierownika świetlicy, kierownika praktyk, kierownika internatu itp.), które powinny być przywódcami, choć w praktyce różne z

tym bywa. Koncentruję się na zachowaniach przywódców w ogóle. Uważam, że każdy z członków rady pedagogicznej może w jakimś zakresie okazjonalnie lub stale odgrywać rolę przywódcy edukacyjnego. Problem w tym, aby dyrektor mu to umożliwił, a nauczyciel zechciał podjąć się tej roli.

Kierowanie klasą

Przywództwo nauczycieli w procesach kształcenia, wychowania i opieki, zwłaszcza zagadnienie kierowania oddziałem klasowym jest najlepiej opisane w literaturze.³ Na przykład Ewa Wiśniewska uważa, że rola nauczyciela jako przywódcy uczniów przejawia się w następujących zachowaniach:

- wyzwaniu aktywności uczących się i wspomaganie ich rozwoju,
- tworzeniu sytuacji sprzyjających uczeniu się,
- stymulowaniu wszechstronnego rozwoju uczniów,

1 D. Elsner: *Nauczyciel przywódca*, „Dyrektor Szkoły” 2023/9; *Przywództwo nauczycieli*. Red. J. Madalińska-Michalak. Warszawa 2018.

2 V. F. Espinoza, J. L. Gonzales: *The effect of teacher leadership on students' purposeful learning*. „Cogental Social Science” 2023, Volum 9, Issue 1.

3 B. Niemierko: *Przewodzenie uczniami*. „Dyrektor Szkoły” 2022/12.

- wywieraniu na nich wpływu zarówno w wymiarze naukowym, jak i życiowym,
- byciu autorytetem,
- budowaniu relacji z uczniami opartych na dialogu, wspólnym ustalaniu celów uczenia się, sposobów ich realizacji, planowaniu procesu uczenia się, motywowaniu do samooceny.⁴

Do tego wyliczenia można by dodać zachowania związane z dbałością o dobrostan uczniów, tworzeniem atmosfery bezpieczeństwa, budowaniem relacji opartych na zaufaniu, rozwijaniem umiejętności społecznych dzieci i młodzieży, kreowaniem poczucia wspólnoty i przynależności do grupy, zespołowym celebrowaniem sukcesów i wspieraniem w trudnych sytuacjach, promowaniem wartości, takich jak szacunek dla innych, tolerancja, odpowiedzialność i uczciwość.

Organizacja pracy zespołowej

Doświadczenia związane z kierowaniem klasą nie zawsze łatwo jest przenieść na przewodzenie grupą dorosłych. Można bowiem traktować ich zbyt paternalistycznie, gdy są młodszy wiekiem, lub z dystansem, jeśli posiadają długoletnie doświadczenia zawodowe, podczas gdy w pracy zespołowej najbardziej pożądane są relacje partnerskie.

W szkole istnieje wiele zespołów. Problem w tym, czy są to tylko zespoły *de nomine*, czyli grupy tak nazywane zwyczajowo (np. zespoły przedmiotowe, międzyprzedmiotowe, wychowawcze, projektowe itp.), czy również *de facto*. Jednym z istotnych czynników przekształcenia grupy w zespół jest przywództwo przejawiające się w takich zachowaniach, jak np.:

- negocjowanie celu (celów), do którego wspólnie się dąży,
- organizowanie współpracy na rzecz jego realizacji,
- tworzenie poczucia wspólnej odpowiedzialności za osiągnięcie celu,
- budowanie więzi społecznych między członkami,

- dbanie o interakcje oparte na wzajemnym zaufaniu,
- dążenie do synergii.

W odgrywaniu roli przywódcy ważne są nie tylko zdolności organizacyjne, ale również inteligencja emocjonalna. W trakcie zespołowej realizacji zadań naturalny lider często wyłania się samoistnie. Warto taką osobę uczynić liderem formalnym.

Rozwój szkoły

Nauczycielom, którzy sprawdzą się jako liderzy wewnątrzszkolnych zespołów, można powierzyć zadania przywódcze związane z wybranymi zadaniami związanymi z rozwojem szkoły jako całości. A w tym zakresie np.:

- uczestniczenie w kreowaniu wspólnej wizji placówki jako społeczności uczących się,
- zawiadywanie zespołem opracowującym plany pracy, wewnątrzszkolne procedury, standardy itp.,
- przeprowadzenie badań w działaniu, zwłaszcza efektów kształcenia,
- budowanie wspólnoty w społeczności szkolnej,
- mediowanie między zwaśnionymi stronami, a w efekcie przyczynianie się do rozwiązania konfliktów,
- dbanie o dobrą atmosferę pracy szkoły,
- uczestniczenie w tworzeniu pozytywnej kultury pedagogicznej i organizacyjnej,
- zabieganie o etyczny wymiar wewnątrzszkolnego przywództwa,
- przyczynianie się do kreowania pozytywnego wizerunku szkoły w środowisku.

Wewnątrzszkolne doskonalenie nauczycieli i kierowanie zmianą, choć wchodzi w zakres funkcjonowania szkoły jako całości, wydzieliłam do odrębnych rozważań ze względu na wagę obydwóch zagadnień. Doskonalenie prowadzi do podniesienia kompetencji zawodowych kadry pedagogicznej, które powinno skutkować rozwojem szkoły, czyli jej zmianą na lepsze. Dlatego

najpierw biorę je na warsztat rozważań. Następnie przechodzę do zagadnienia kierowania zmianą.

Wewnątrzszkolne doskonalenie zawodowe

Nauczycielom wdrażającym nowe metody w nauczonym przedmiocie, badającym ich efektywność i upowszechniającym własne, sprawdzone rozwiązania, a do tego mającym już pewne doświadczenia w kierowaniu zespołem składającym się z dorosłych, warto powierzyć organizowanie wewnątrzszkolnego doskonalenia członków rady pedagogicznej, jeśli przejawiają zachowania przywódcze. Można to poznać np. po:

- gromadzeniu wokół siebie chętnych do wdrożenia innowacji,
- zapraszaniu do obserwowania własnych lekcji, innych zajęć z uczniami, wywiadówek, zebrań z rodzicami oraz zespołowym ich omawianiu,
- inicjowaniu wewnątrzszkolnej wymiany doświadczeń przyczyniającej się do ujawnienia ukrytej wiedzy praktycznej nauczycieli,
- organizowaniu zespołowej refleksji nad praktyką,
- tworzeniu bezpiecznego środowiska, w którym błąd jest traktowany jako sytuacja uczenia się,
- merytorycznym wspieraniu członków rady pedagogicznej pracujących poniżej oczekiwań,
- przyczynianiu się do przekształcania szkoły w uczącą się społeczność,
- promowaniu uczenia się przez całe życie.

Doskonalenie nauczycieli powinno owocować zmianą szkoły na lepsze, choć taki proces zwykle nie następuje samoistnie. Niezbędny jest lider (liderzy), który to, co teoretycznie słuszne, pomoże wdrożyć do praktyki.

Kierowanie zmianą

Pojęcie *kierowanie zmianą* na dobre wpisało się do teorii i praktyki zarządzania szkołą, choć nie do końca oddaje istotę rzeczy. Chodzi w nim bowiem o

4 E. Wiśniewska: Przywództwo edukacyjne nauczyciela. „Społeczeństwo. Edukacja. Język” 2016/4.

zmianę na lepsze, czyli rozwój, postęp, udoskonalenie. A wiadomo, że zmiana może być również regresem.

Lider, który przewodzi zmianą na lepsze:

- poszukuje obszarów i sposobów udoskonalenia pracy szkoły,
- w czytelny sposób artykułuje wyzwania stojące przed radą pedagogiczną i zachęca do stawienia im czoła,
- dokonuje oceny zasobów niezbędnych do wprowadzenia zmiany,
- planuje i wspomaga jej wdrożenie,
- analizuje efektywność wprowadzonej zmiany i formułuje wnioski na przyszłość itp.

Z punktu widzenia doskonalenia pracy szkoły jako całości obecność w gronie pedagogicznym osób zdolnych do kierowania zmianą jest szczególnie cenna. Jest to bowiem proces złożony, dynamiczny, nieprzewidywalny i niekiedy boleśnie czasochłonny.

Międzyszkolne doskonalenie nauczycieli

Osoby, które wykażą się jako sprawni liderzy wewnątrzszkolni, zwłaszcza w zakresie doskonalenia nauczycieli, mogą podejmować zadania przywódcze związane z podnoszeniem kwalifikacji kadr pedagogicznych. A w tym zakresie np.:

- budować relacje społeczne między nauczycielami innowatorami pracującymi w różnych szkołach,
- organizować między nimi wymianę doświadczeń,
- tworzyć warunki do ich upowszechnienia na konferencjach, webinarach, forach dyskusyjnych, klubach nauczycielskich itp.,
- zabiegać o publikację przykładów dobrej praktyki drukiem oraz w Internecie,
- koordynować pracę sieci współpracy i samokształcenia,
- inicjować i kierować wymianą doświadczeń między szkołami.

Uważam, że w tym zakresie nauczyciele przejawiający zachowania przywódcze zbyt mało się udzielają, a czynnikami są brak zachęt i sprzyjających warunków.

Współpraca międzynarodowa

Na ten aspekt przywództwa edukacyjnego nauczycieli zwraca uwagę np. Michał Pachocki. Uważa, że udział w projektach międzynarodowych służy rozwojowi kompetencji przywódczych nauczycieli, jeśli odgrywają w nim rolę koordynatorów. *Od nauczycieli koordynujących projekt oczekuje się bowiem odpowiedzialności, umiejętności wytyczania i osiągania założonych celów oraz zachęcania i motywowania innych do wspólnej pracy na rzecz realizacji projektu. Skuteczne koordynowanie międzynarodowym projektem obejmuje wdrożenie i utrzymanie sprawnego systemu komunikacji, wdrożenie i przestrzeganie ustalonych zasad postępowania podczas realizacji działań o kluczowym znaczeniu dla osiągnięcia celów projektu oraz wprowadzanie zmian potrzebnych dla osiągnięcia celów i spełnienia podstawowych wymagań, z zachowaniem integralności projektu.*⁵

Wiele szkół bierze udział w projektach międzynarodowych, a polscy nauczyciele coraz częściej są ich koordynatorami. Jednak ta sfera kształcenia kompetencji przywódczych nie jest u nas szerzej dostrzegana i doceniana, choć stwarza duże możliwości uczenia się przez porównanie.

Wnioski

Wyliczenie przykładowych przejawów przywódczych zachowań nauczycieli może być przydatne:

- 1) dla dyrektorów szkół, dla których może być listą sprawdzającą, pomocną w identyfikowaniu wewnątrzszkolnych liderów,
- 2) dla nauczycieli przejawiających zachowania przywódcze, obawiających

się odegrać rolę lidera; można im na początku zaproponować wybór zakresu sprawowania przywództwa, zaoferować wsparcie oraz pozwolić uczyć się na własnych błędach.

Wyliczenie może też służyć do samoceny własnych predyspozycji przywódczych u osób będących formalnymi i nieformalnymi liderami oraz pomóc w określeniu zakresów doskonalenia zawodowego.

Warto też pamiętać, że zaangażowani w pracę liderzy są szczególnie podatni na wypalenie zawodowe, dlatego przejawiających zachowania przywódcze nie można nadmiernie obciążać zadaniami. Dodaje skrzydeł docenienie zwłaszcza przez zwierzchników. Ich wyróżniająca się aktywność nierzadko sprawia, że nie są lubiani przez biernie podchodzących do pracy zawodowej. Takie osoby mogą im nawet kłaść kłody pod nogi.

Zakończenie

Upowszechnienie przywództwa edukacyjnego nauczycieli wymaga stworzenia odpowiednich warunków w szkole i środowisku zawodowym. Jednym z podstawowych jest przygotowanie ich do odgrywania roli lidera. Ma rację Roman Dworczak, twierdząc: *Kompetencje przywódcze muszą (...) stać się ważnym elementem tożsamości profesjonalnej nauczycieli budowanej od momentu przygotowania do zawodu.*⁶ Agnieszka Twaróg-Kanus natomiast zwraca uwagę na jeszcze inny aspekt tego zagadnienia: *Nauczyciele często uczestniczą w szkoleniach z zakresu metodyki i dydaktyki, ale niekoniecznie są przygotowani do roli lidera.*⁷ Na razie pozostaje im uczyć się w miejscu pracy przez doświadczenie i z doświadczeń, a wiedzę teoretyczną zgłębiać w ramach samokształcenia.

5 M. Pachocki: *Znaczenie postaw liderkich dla rozwoju polskich szkół. Doświadczenia zagranicznych mobilności szkolnej kadry edukacyjnej*. W: *Przywództwo nauczycieli...*, s. 231.

6 R. Dworczak: *Znaczenie przywództwa nauczycieli w przywództwie edukacyjnym*. W: *Przywództwo nauczycieli...*, s. 42.

7 A. Twaróg-Kanus: *Przywództwo edukacyjne nauczycieli*. „Dyrektor Szkoły” 2023/11.

Popularnonaukowa szczepionka dla szkoły

— prof. dr hab. Aleksandra Ziemińska-Buczyńska —

Mikrobiolog, nauczyciel akademicki, popularyzator nauki, dyrektor Centrum Popularyzacji Nauki Politechniki Śląskiej

» Jestem nauczycielem akademickim. Uczę młodych ludzi. Jestem w tej komfortowej sytuacji, że moi studenci są dorośli. Nie muszą, ale mogą kończyć studia, to ich decyzja. Przychodzą jednak często na uczelnie bez planu, bez pomysłu na siebie i swoją przyszłość. Często dlatego, że rodzice chcieli, albo wybrali im kierunek studiów. A do tego często bez umiejętności miękkich, niezbędnych w naszej codzienności. Krytyczne myślenie, selekcja faktów, komunikacja i praca w grupie, kreatywność, a do tego chęć uczenia się nowych rzeczy to umiejętności nieoczywiste dla młodego pokolenia. Mimo że coraz bardziej potrzebne w dzisiejszym, zmieniającym się świecie.

Od wielu lat popularyzuję naukę. To znaczy, że staram się zaszczepiać w ludziach w każdym wieku chęć uczenia się i ciekawość wykraczającą poza sylabusy. I tu często spotykam się z brakiem zrozumienia mojej roli nie tylko ze strony uczniów (A po co mi to? A będzie to

na egzaminie?), ale również ze strony nauczycieli w szkołach podstawowych i średnich. Wiedza, którą mogę się dzielić ze słuchaczami, to wiedza specjalistyczna, jednak oparta na twardych fundamentach nauk ścisłych i przyrodniczych. Choć moje badania i praca naukowa wywodzą się z nauk podstawowych: biologii, chemii czy fizyki, nie da się ich włożyć do planu lekcji w skali 1 do 1. I też nie powinno tak być. Moja rola jako naukowca w szkole powinna opierać się na pokazaniu większego obrazka – nauki i technologii w naszej codzienności, która powstaje z łączenia kropek pojedynczych przedmiotów i zagadnień w całość. Usytuowaniu tego, czego uczą nauczyciele w szkołach w pejzażu nie tylko życia codziennego, ale również pracy zawodowej, niezwiązanej na co dzień z nauką. Oczekuje się jednak ode mnie tego, że zajmę 45 minut lekcji żeby coś poopowiadać o tym, co robię, najlepiej w temacie, który powinien być realizowany wg podstawy programowej.

Być może zjeżycie się Państwo na takie stwierdzenie, ale nie tędy droga. Zapytacie pewnie – no to po co komu w sumie ten naukowiec w szkole, skoro nie zrobi lekcji biologii czy chemii? Otóż po to, żeby praca nauczyciela w szkole otrzymała dodatkowy, szerszy wymiar, w kontekście dalszej edukacji i przyszłości każdego młodego człowieka. To swoistego rodzaju wsparcie w rozwoju umiejętności miękkich, ale również lekcja kreatywności i zachęta do uczenia się przez całe życie.

Naukowiec przychodzący do szkoły czy przedszkola powinien potrafić mówić w sposób przystępny dla odbiorcy, z którym pracuje. Prosto, ale zgodnie z zasadami sztuki naukowej, czyli merytorycznie. Nadmierne upraszczanie przekazu, prowadzące do spłylenia tematu, a co za tym idzie często do wyeliminowania merytorycznego serca opowieści, to powszechny błąd. Prosto, nie znaczy niemerytorycznie. Nie powinno się też oczekiwać, że każde zajęcia z

Archiwum CPN. Foto: M. Kończak

naukowcem będą obsypane – mówiąc przenośnie – brokatem – suchy lód czy ciekły azot są oczywiście atrakcyjne, ale tak mocno przyciągają uwagę, że często odwracają ją od merytorycznego wyjaśnienia tematu. Wyważenie proporcji pomiędzy atrakcyjnością a merytoryką jest jednym z bardzo trudnych elementów rzetelnej popularyzacji nauki. Warto też pamiętać, że nie każdy pokaz, w którym zmieniają się kolory cieczy czy wybucha balonik to popularyzacja nauki. Ta bowiem wymaga merytorycznej historii, którą wspierają wspomniane kolory i wybuchy.

Czym jeszcze powinien charakteryzować się naukowiec-popularyzator w szkole? Pasją naukową. Wiem, brzmi jak oklepany slogan, bo trochę tego hasła ostatnio nadużywamy. Teraz przecież wszystko powinno się robić z pasją, radością i energią. Ale w przypadku nas – naukowców to faktycznie pasja i ciekawość są kołem zamachowym naszej pracy. Nauka jest naprawdę wspaniałą, badania naukowe pozwalają wyjaśniać świat, który nas otacza, ale mimo wszystko to ciężki kawałek chleba. Zanim eksperyment, o którym napiszą gazety i którego efektami wszyscy będą się zachwycać wyjdzie i będzie się nadawał

do upowszechnienia, pracujemy miesiące, a często lata. Przechodzimy przez setki zepsutych reakcji, dziwnych wyników i godzin spędzonych w laboratoriach i przy komputerach. Jak nie wychodzi i powtarzasz reakcję trzydziesty siódmy raz bez pewności jej powodzenia, to nie jest już tak *brokatowo*. Gdybyśmy nie pasjonowali się tematem naszych badań, nie pytali z ciekawości naukowej *a co będzie, jeśli...* i nie wierzyli, że to, co robimy ma sens i wyjaśni jakiś (bardzo niewielki) wycinek rzeczywistości, nie byłibyśmy w stanie pracować w nauce. I dlatego rolę naukowców w szkole nie jest lekcja biologii z sylabusu, tylko lekcja ciekawości otaczającym nas światem i inspiracja do ciągłego rozwoju.

W polskiej szkole, pomimo ciągłych problemów, z którymi się boryka, spotykamy coraz więcej nauczycieli, którzy to rozumieją. Co więcej, sami nauczyciele są ciekawi nauki i pasjonują się swoją pracą. Dlatego tym bardziej potrzebujemy wzajemnego porozumienia i współpracy. Niech popularyzacja nauki stanowi uzupełnienie formalnej edukacji w taki sposób, żeby ze szkoły na studia, a potem w życie szedł młody człowiek

z otwartą głową, ciekawy świata, który potrafi zabrać merytorycznie głos w debacie publicznej na temat nie tylko swojej, ale również naszej przyszłości.

Umiejętności niezbędne popularyzatorom nauki można szlifować. A współpracę między szkołą a uczelnią – ułatwiać. Politechnika Śląska w 2017 r. uruchomiła pierwsze w Polsce **Centrum Popularyzacji Nauki**¹ przy uczelni, które nie tylko stanowi jednostkę uczącą i kształcącą

naukowców-popularyzatorów w zakresie narzędzi popularyzacji nauki. Jest to również swobodnego rodzaju punkt kontaktowy dla szkół oraz instytucji edukujących i komunikujących naukę na każdym poziomie kształcenia – od przedszkola po trzeci wiek. CPN to miejsce,

które prócz uczenia naukowców i sieciowania współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym realizuje wiele unikalnych aktywności popularnonaukowych, w tym wspierających edukację dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami. Jako uczelnia, Politechnika Śląska jest niezwykle różnorodna pod względem merytorycznym, co powoduje, że ma dużo do zaoferowania. Warto, a nawet trzeba z tej oferty w pełni skorzystać.

WAŻNE!

Politechnika Śląska i Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach podpisały umowę o współpracy! Z pewnością zaowocuje to wspólnymi nowymi inicjatywami. Warto śledzić nasze strony internetowe!

1 CPN – www.polsl.pl/rjo7-cpn/

Nauczanie języka obcego poprzez ćwiczenie krótkich form wypowiedzi

Magdalena Goncerz

Nauczycielka języka łacińskiego i języka włoskiego. Koordynatorka egzaminu maturalnego i ósmoklasisty z języków obcych w Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Jaworznie

» **Kształtowanie umiejętności pisania podczas zajęć z języka obcego nowożytnego a kryterium treści w ocenie wypowiedzi pisemnej jako kluczowego elementu całościowej oceny pracy na egzaminie maturalnym z języka obcego nowożytnego na poziomie podstawowym, na przykładzie zadania w arkuszu egzaminacyjnym z języka włoskiego (maj 2024, formuła 2023).**

Wypowiedź pisemna na egzaminie maturalnym jest jedną z najważniejszych, ale też najtrudniejszych części egzaminu dojrzałości. Weryfikuje bowiem stopień opanowania języka, umiejętności poprawnego i rzeczowego wyrażania swoich myśli oraz zdolności krytycznego myślenia i komunikatywnego formułowania treści. Statystycznie w tej części egzaminu pisemnego zdający osiągają niższy wynik niż w pozostałych zadaniach zawartych w arkuszu egzaminacyjnym. W roku 2024 na egzaminie maturalnym z języka włoskiego na poziomie podstawowym

średni wynik z wypowiedzi pisemnej wyniósł 69% punktów i jest on dużo niższy niż wyniki w zadaniach sprawdzających inne sprawności receptywne, takie jak: rozumienie ze słuchu (83%) czy rozumienie tekstów pisanych (78%). Najniższy średni wynik uzyskano w zakresie zadań sprawdzających znajomość środków językowych (63%). Dla porównania średni wynik za wypowiedź pisemną z języka angielskiego na poziomie podstawowym wyniósł 76% i również w tym przypadku maturzyści zwykle osiągają jeden ze słabszych wyników w porównaniu z pozostałymi zadaniami. Analogicznie znajomość środków językowych w języku angielskim wypada statystycznie najgorzej – średni wynik wyniósł 71%.

Przyglądając się danym statystycznym, warto zatem tak zweryfikować proces dydaktyczny, aby położyć akcent na podniesienie kompetencji uczniów w tych obszarach, które sprawiają im najwięcej problemów, uwzględniając jednocześnie zmiany, jakie zaszły od

roku szkolnego 2024/2025 w podstawie programowej i zasadach oceniania rozwiązań zadań.

1. Zmiany w egzaminie pisemnym od roku szkolnego 2024/2025 na egzaminie maturalnym z języka obcego nowożytnego na poziomie podstawowym na przykładzie języka włoskiego

Od roku szkolnego 2024/2025 egzamin maturalny nie będzie przeprowadzany na podstawie wymagań egzaminacyjnych wprowadzonych w związku z pandemią COVID 19, obowiązujących w latach 2021 – 2024. Głównymi wytycznymi przeprowadzania egzaminu maturalnego od roku 2025 są wymagania ogólne i szczegółowe określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły ponadpodstawowej, opisane w rozporządzeniu Ministra Edukacji z dnia 28 czerwca 2024 r. (Dz.U. poz.1019). Podstawa programowa stanowiąca załącznik do powyższego aktu prawnego jest modyfikacją podstawy programowej zawartej w rozporząd-

dzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. Dokonując analizy tych dwóch rozporządzeń można zauważyć, że zmodyfikowano niektóre zakresy tematyczne treści nauczania oraz obniżono orientacyjny poziom biegłości językowej, oczekiwany od ucznia kończącego dany etap edukacyjny, w nawiązaniu do uniwersalnych wskaźników przyjętych dla tych poziomów w *Europejskim systemie opisu kształcenia językowego* (ESOKJ). Jak zatem przywołane zmiany przekładają się na realizację wypowiedzi pisemnej i sposób jej oceniania na egzaminie maturalnym z języka obcego nowożytnego?

W pierwszej kolejności należy odwołać się do *Informatora o egzaminie maturalnym* z danego języka obcego nowożytnego od roku szkolnego 2024/2025, w którym można zauważyć zmianę dotyczącą **formy** wypowiedzi pisemnej. Od roku szkolnego 2024/2025 zrezygnowano z **formy listu prywatnego**, nadal jednak zadania będą obejmować redagowanie tekstów w takich formach, jak: e-mail, wpis na blogu lub wpis na forum internetowym. Długość wypowiedzi na poziomie podstawowym powinna mieścić się w przedziale między **100 a 150 wyrazów**, przy czym prace krótsze niż 80 wyrazów oceniane są wyłącznie w kryterium treści. W pozostałych kryteriach takie prace będą oceniane na 0 punktów. Wynika z tego, że uczniowie będą musieli wydłużyć swoje wypowiedzi, aby nie stracić cennych punktów w pozostałych kategoriach. Rezygnacja z formy listu prywatnego nie zwalnia jednak ucznia ze znajomości tej formy wypowiedzi w kryterium rozumienia tekstów pisanych.

W zakresie pierwszego wymagania ogólnego z podstawy programowej – poziom znajomości środków językowych uległ **obniżeniu o pół stopnia** w wariantcie III.L.P – na etapie liceum i technikum w nauce języka obcego nowożytnego jako pierwszego na poziomie podstawowym, względem podstawy programowej, której dotyczą omawiane zmiany. Obecnie oczekuje się od zdają-

cego znajomości środków językowych na poziomie **B1**, natomiast w zakresie rozumienia wypowiedzi na poziomie **B1+**. Uczeń powinien posługiwać się **w miarę rozwiniętym zasobem** środków językowych umożliwiającym realizację wymagań szczegółowych w ramach poszczególnych zakresów tematycznych.

Modyfikacjom został poddany również zakres środków gramatycznych, jednak zmiany należy śledzić oddzielnie dla każdego języka obcego. W przypadku języka włoskiego, w ramach realizacji wypowiedzi pisemnej i znajomości środków językowych należy szczególnie podkreślić, że od roku szkolnego 2024/2025 na poziomie podstawowym wymaga się od ucznia znajomości: trybu łączącego **congiuntivo** zarówno w czasie teraźniejszym (**presente**), jak i w czasie przeszłym (**passato**), **zasad następstwa czasów**, jeśli zdanie główne wyrażone jest nie tylko w czasie teraźniejszym, ale również w czasie przyszłym i przeszłym.

Wniosek: Z zebranych powyżej informacji wynika zatem potrzeba ponownego, skrupulatnego przećwiczenia z uczniami struktur leksykalno-gramatycznych ze szczególnym uwzględnieniem zasad następstwa czasów, tworzenia trybów oraz pozostałych czasów gramatycznych. Należy wziąć pod uwagę komunikacyjną wartość struktur gramatycznych oraz potrzebę wykonywania ćwiczeń ukierunkowanych na płynność gramatyczną, która warunkuje poprawność wykonania zadań sprawdzających znajomość środków językowych i przyczynia się do usprawnienia kompetencji językowej, co z kolei ma bezpośredni wpływ na jakość wypowiedzi pisemnej.

2. Struktura wypowiedzi pisemnej

Wypowiedź pisemna jako część egzaminu maturalnego na poziomie podstawowym polega na zredagowaniu tekstu użytkowego w określonej formie: e-maila lub wpisu na blogu lub wpisu na forum internetowym, z uwzględnieniem

elementów: opisu, relacjonowania, uzasadniania opinii, w tym przedstawiania zalet i wad różnych rozwiązań. Zadanie rozpoczyna się od polecenia podanego w języku polskim i składa się z 4 podpunktów. Zdający powinien wykonać polecenie w sposób komunikatywny, przekazując rozbudowane informacje, ściśle związane z treścią polecenia, przy czym początek wypowiedzi lub zwroty powitalne są już podane w języku obcym danego egzaminu. Do zdającego należy uzupełnienie wypowiedzi, odnoszące się do pytań zawartych w kolejnych czterech podpunktach zadania. Wnikliwa analiza treści polecenia oraz wstępu umieszczonego w języku obcym stanowi istotną wskazówkę dla zdającego co do zastosowanego czasu gramatycznego i formy, w jakiej należy skonstruować wypowiedź. Warto pamiętać, że kolejne podpunkty polecenia, nazywane również elementami zadania, mogą wymagać umiejętności relacjonowania wydarzeń dotyczących przyszłości lub przeszłości względem postawionego w zadaniu problemu i odwoływania się do doświadczeń zdającego lub jego opinii. Ważne jest, aby wypowiedź ucznia spełniała warunki formy, której dotyczy wypowiedź. Rozwinięcie i zakończenie muszą być adekwatne do wymaganej formy i stylu wypowiedzi. Za pełną realizację wypowiedzi pisemnej we wszystkich elementach można otrzymać maksymalnie 12 punktów, co stanowi 20% punktów za wszystkie zadania w arkuszu egzaminacyjnym na poziomie podstawowym.

Wniosek: Zasadne jest zatem, aby na egzaminie maturalnym zmierzyć się z pytaniami zawartymi w tym zadaniu, a przynajmniej podjąć próbę udzielenia na nie pełnej odpowiedzi. Nadal bowiem zdarzają się prace, w których zdający pomijają wykonanie tego zadania, co automatycznie determinuje utratę cennych punktów, które mogą istotnie zaważyć na końcowym wyniku egzaminu maturalnego z przedmiotu obowiązkowego, jakim jest język obcy nowożytny na poziomie podstawowym.

Propozycja wdrożenia krótkich form wypowiedzi na zajęciach z języka obcego nowożytnego

Podczas planowania procesu kształcenia mającego na celu realizację podstawy programowej na zajęciach z języka obcego, warto zwrócić uwagę na zwiększenie liczby zadań kształtujących umiejętność pisania. Kreatywność nauczyciela, dobrze zorientowanego w wymaganiach egzaminacyjnych oraz strukturze egzaminu maturalnego jest kluczowa w umiejętnym wykorzystaniu tekstów czytanych czy słuchanych, będących źródłem inspiracji do sformułowania na ich podstawie polecenia krótkiej wypowiedzi pisemnej. Adaptacja ćwiczeń służących kształtowaniu umiejętności pisanie różnych form wypowiedzi zależy jedynie od pomysłowości nauczyciela, a także twórczego wykorzystania dostępnych materiałów oraz arkuszy egzaminacyjnych. Ważne, aby zadania stawiane przed uczniem rozwijały zarówno jego kompetencje językowe, jak i poznawcze, gdyż wypowiedź pisemna na egzaminie maturalnym jest również sprawdzianem, jak uczeń będzie potrafił odnaleźć się komunikacyjnie w różnych sytuacjach życia codziennego.

Przekonanie uczniów, że każdy tekst nad którym pracuje się podczas lekcji może być pretekstem do napisania własnej wypowiedzi pisemnej, skłaniającej ich do odwołania się do swoich doświadczeń czy konieczności wyrażenia poglądu lub opinii, pozwoli na holistyczne podejście do realizacji celów podstawy programowej.

Wprowadzanie większej liczby ćwiczeń kształtujących umiejętność pisanie do programu zajęć lekcyjnych z języka obcego może odbywać się etapami. Minimalistyczną formą tego typu polecenia może być zadanie polegające na wypisaniu w podpunktach pomysłów na rozwinięcie tematu, jeśli akurat uczniowie nie znają jeszcze np. czasu przeszłego wymaganego w realizacji polecenia. Na przykład w podpunkcie trzecim polecenia w tegorocznym arku-

szu egzaminacyjnym z języka włoskiego na poziomie podstawowym zdający musieli opisać, co najbardziej im się podobało w występie zwycięskiej grupy na festiwalu teatralnym. Aby móc przećwiczyć różne sposoby realizacji tego zadania, można zaproponować uczniom utworzenie listy pomysłów będących kontynuacją nagłówka zapisanego przez nauczyciela w czasie przeszłym: *Najbardziej podobało mi się*. Tę część polecenia można również wykonać w kreatywny sposób w postaci graficznej z wykorzystaniem mapy myśli, opatrzonej obrazkami podpisanymi w języku obcym. Innym rodzajem ćwiczenia może być dokończenie zdań obrazujących różne warianty rozwinięcia polecenia w czasie przeszłym, które uczniowie będą musieli dokończyć formami bezokolicznikowymi, dzięki czemu skupią się na szukaniu argumentów i pomysłów, opierając się na specjalistycznym słownictwie o teatrze, przedstawieniu, występach, strojach i efektach świetlnych, a nieznanomość czasu przeszłego na tym etapie nie będzie elementem ograniczającym. Oto przykłady propozycji zdań do dokończenia:

- W występie zwycięskiej grupy podobało mi się najbardziej...
- Przedstawienie, które wygrało festiwal według mnie wyróżniało...
- Zwycięzcy zastosowali w swoim występie..., co przykuło szczególnie moją uwagę
- Wyjątkowe w występie zwycięskiej grupy było...

Warto polecić uczniom, by każde kolejne zdanie należy uzupełnili w inny sposób, odwołując się do różnych elementów występu.

Kolejną propozycją ćwiczenia kształtującego umiejętność pisanie może być napisanie wstępu do treści polecenia oraz przećwiczenie charakterystycznych struktur językowych sprawdzających tworzenie wypowiedzi dotyczące różnych sytuacji komunikacyjnych i styli wypowiedzi. Ćwiczenie umiejętności formułowania zaproszenia i odpowiedzi na zaproszenie,

przedstawienie zalet i wad jakiegoś rozwiązania, udzielania rad czy np. wyrażanie prośby, nie musi być realizowane jedynie podczas wprowadzania tematycznych jednostek lekcyjnych sugerowanych w programie nauczania. Tworzenie różnych form komunikatów przy każdej okazji pracy z tekstem pozwoli na przećwiczenie struktur języka w różnych kontekstach i sytuacjach, a w konsekwencji umożliwi ich zautomatyzowanie i gotowość ich użycia podczas egzaminu maturalnego.

Przykładem takiego podejścia może być ćwiczenie umiejętności formułowania zaproszenia nie tylko wówczas, gdy na zajęciach – np. z języka włoskiego – omawiamy miejsca spędzania wolnego czasu, zwroty akceptowania i odrzucania zaproszenia lub odmianę czasownika *andare* – *iść, jechać*, ale również gdy, przykładowo, omawiamy temat kuchni włoskiej, przy którym możemy poprosić ucznia o zaproszenie koleżanki na festyn – święto pomarańczy lub bakłażana (*sagra dell'arancia, sagra della melanzana*).

Ciekawym pomysłem na przećwiczenie z uczniami wyrażania emocji może być wykorzystanie materiału wizualnego. W tym celu można przygotować kartę pracy, na której w dymkach umieścimy zdania opisujące różne sytuacje – mniej lub bardziej pozytywne. Następnie warto poprosić uczniów o wyrażenie swoich emocji za pomocą zamieszczonych poniżej emotikon opisanych w języku obcym. Uczeń będzie miał za zadanie zareagować na każdą z opisanych sytuacji poprzez użycie właściwego określenia i doprecyzować, dlaczego to zdarzenie wywołało u niego taką reakcję. Na stronie 11 przykład takiego ćwiczenia, gdzie sytuacje opisane są w języku polskim. Można również stworzyć wersję ćwiczenia tylko w języku obcym.

Sposobem na ćwiczenie wyrażania opinii może być napisanie na kartce zdania opisującego jakiś fakt, wydarzenie, zjawisko czy problem społeczny, a

następnie poproszenie każdego ucznia o wyrażenie pod spodem swojego zdania, opinii, reakcji w języku obcym. Wyniki takiej sondy możemy umieścić na tablicy, a zwroty przydatne dla realizacji tematu lekcji odnotować dla wykorzystania przy kolejnej okazji.¹ Ćwiczenie tworzenia dłuższych tekstów opiniujących słuszność jakiegoś rozwiązania może odbywać się na wiele sposobów, w zależności od tego, ile czasu chcemy przeznaczyć na realizację tego typu polecenia.

Do ćwiczeń krótkiej wypowiedzi pisemnej opartej na umiejętności relacjonowania można wykorzystać temat podróży i kupowania biletów. Można polecić opisanie przykładowych problemów, które turysta może napotkać na dworcu czy zrelacjonowanie niespodziewanych wydarzeń z ostatniej wakacyjnej podróży. Gdy natomiast mówimy o filmie i zapoznajemy uczniów z najpopularniejszymi dziełami kinematografii danego kraju, możemy wykorzystać nazwiska sławnych reżyserów tej narodowości czy popularne tytuły filmów jako elementy programu festiwalu filmowego i przećwiczyć relacjonowanie wydarzenia kulturalnego z uwzględnieniem umiejętności wyrażenia opinii o tym wydarzeniu lub wyrażenia obaw o jego przyszłość. Z podobnym tematem musieli zmierzyć się tegoroczni maturzyści na egzaminie z języka włoskiego.

Przywoływanie już wyuczonych struktur języka przy okazji realizacji nowego tematu sprawi, że uczeń będzie widział ciągłość procesu dydaktycznego oraz jego celowość, a tym samym praktyczne zastosowanie tego, czego się już nauczył na różnych etapach akwizycji języka.

Propozycja ćwiczenia tekstów argumentacyjnych

Kształtowanie umiejętności formułowania argumentów dotyczących jakiegoś rozwiązania może odbywać się z wykorzystaniem listy jego wad i zalet czy dyskusji między dwoma przeciwny-

mi obozami. Pracę dwóch grup uczniów nadzoruje nauczyciel lub uczeń w roli moderatora dyskusji. Można również zlecić uczniom wygłoszenie dwuminutowych wypowiedzi, w których każdy uczeń omówi inny wskazany przez nauczyciela aspekt rozpatrywanego problemu, albo zaproponować pracę w parach, gdzie jedna osoba będzie opisywała wady, a druga zalety danego zagadnienia. Przed przystąpieniem do tego rodzaju ćwiczenia można poprosić uczniów, aby poszukali w Internecie inspiracji, zgromadzili argumenty, a następnie wizualizowali przygotowane informacje obrazami, zdjęciami kojarzącymi się z omawianym aspektem zagadnienia. Jako podsumowanie, korzystając z technologii informacyjnej, można stworzyć kompilację naj-

trafniejszych pomysłów i wypracowany materiał udostępnić wszystkim uczestnikom lub opublikować go jako rezultat zadania projektowego. Takie rozwiązania dają uczniom szersze spektrum argumentów i uczą, jak na różne sposoby można podejść do tego samego problemu postawionego w zadaniu, rozbudzając w ten sposób ich kreatywność. Nie wszyscy bowiem uczniowie mają jednakowe doświadczenia, które pozwalają na wieloaspektowe podejście do tematu. Pomocne zatem może być wykorzystanie interaktywnych dokumentów dysku Google, czy programów i aplikacji, takich jak Canva, Kahoot, slidesmania.com, które mogą służyć utrwaleniu wypracowanych pomysłów, wizualizacji ich w formie notatek czy prezentacji w celu zapisania gotowych

Źródło: Opracowanie własne z użyciem programu Canva.

¹ Istruzioni per l'uso dell'italiano in classe. 111 suggerimenti didattici per attività comunicative, Wydawnictwo Bonacci editore, 1995 Roma s. 43.

wzorców, wypracowanych struktur i udostępnienie ich następnie wszystkim zainteresowanym.

Korzystanie z nowoczesnych technologii może stać się atutem podnoszącym atrakcyjność i efektywność zajęć, bowiem młodzi ludzie, biegli w obsłudze narzędzi IT, otrzymają dodatkową szansę na zaprezentowanie umiejętności ponadprzedmiotowych. Zaangażowanie w wykonanie zadania z pewnością przełoży się na szybsze zapamiętanie i utrwalenie materiału oraz wykorzystanie go podczas przygotowywania się do właściwego egzaminu maturalnego.

3. Kryterium treści – pełna realizacja wszystkich podpunktów polecenia

Wypowiedź pisemna jako produktywny element procesu twórczego myślenia i formułowania samodzielnych sądów powinna być oparta na dokładnej analizie podpunktów polecenia pod kątem wymaganych w realizacji informacji oraz ustalenia, jakich czasów gramatycznych wymaga zredagowanie odpowiedzi do polecenia. Drugi etap tworzenia to przekazywanie treści za pomocą prawidłowych środków językowych, odpowiednich do treści polecenia: *poinformuj, zrelacjonuj, przekaż, zaproponuj, oceń*. Warto zaproponować uczniom, aby podkreślili w poleceniu właśnie te słowa, które wskazują, z jakiego typu kontekstem mamy do czynienia. Koncepcyjne podejście do realizacji poszczególnych elementów tematu gwarantuje prawidłowe odniesienie się do wszystkich podpunktów polecenia. Pozostaje jedynie właściwie dobrać precyzyjne i wystarczające informacje.

Poprzez rozwinięcie podpunktu polecenia rozumie się trzy minimalne informacje, które odnoszą się do jednocłonowego podpunktu polecenia. Zaleca się unikanie tym samym tradycyjnych przydawek, takich jak – w języku włoskim – *bello, interessante*, które nie mają wartości rozwijającej, a zastosowanie raczej precyzyjnych przymiotników uszczegółwiających lub informacji rozwijających wypowiedź o

dodatkowe treści. Przypatrując się zadaniu z tegorocznego arkusza egzaminacyjnego (maj 2024) z języka włoskiego, warto zwrócić uwagę na konstrukcję polecenia: *Napisz, która grupa teatralna zwyciężyła na festiwalu i co najbardziej podobało Ci się w jej występie*. Polecenia dwuczłonowe, w których zdający powinien przekazać informację o zwycięskiej grupie, a następnie opisać jakiś element występu, który najbardziej mu się podobał, stanowią pewnego rodzaju wyzwanie. Zdarzają się odpowiedzi, w których zdający odnoszą się jedynie do jednego podpunktu polecenia, podając, która grupa zwyciężyła, jednak w wypowiedzi brak jakiegokolwiek odniesienia do członu drugiego. Wyrażenia takie jak: *spektakl był interesujący/bardzo mi się podobał*, nie stanowią realizacji polecenia. Zdający musi wybrać i opisać jakiś konkretny element przedstawienia, który szczególnie zwrócił jego uwagę. Spektrum doboru argumentacji jest duże, w zależności od tego, czy skupimy się na grze aktorów, wyrazie artystycznym, strojach czy efektach specjalnych. Należy zatem uczulić uczniów na konieczność wykonania obu członów polecenia i rozwinięcie jednego z nich w sposób komunikatywny, rzutuje to bowiem na ocenę przyznawaną za całe polecenie i ewentualną utratę punktów w kryterium treści.

W tegorocznym arkuszu maturalnym czwarty podpunkt brzmiał: *Podziel się obawami dotyczącymi przyszłości tego festiwalu*. Zdający mieli trudności z wyrażeniem w języku obcym obaw lub użyciem jakiegokolwiek wyrażenia sygnalizującego te obawy. Odchodzili również od tematu polecenia i uciekali się do wyrażania nadziei dotyczących organizacji festiwalu w przyszłości oraz życzyli sukcesu wydarzeniu w kolejnych latach. Taka realizacja tego podpunktu polecenia nie była akceptowana, podobnie jak próba opisu rozwiązania problemu, który mógłby pojawić się przy organizacji festiwalu w przyszłości. Kolejnym ważnym czynnikiem, wpływającym na pełną realizację polecenia,

jest kwestia wystarczającego rozwinięcia zawartych informacji. Warto popracować nad precyzyjnym doбором słownictwa i wdrożyć w procesie akwizycji języka ćwiczenia utrwalające synonimy i ich trafne używanie, co podnosi walor pracy nie tylko w omawianym aspekcie.

Wniosek: Przećwiczenie struktur leksykalnych służących do wyrażania różnego rodzaju komunikatów, a odnoszących się bezpośrednio do wymagań podstawy programowej, jest więc kluczowe w realizacji polecenia w kryterium treści. Rozwinięcie informacji, ich wyrażenie za pomocą trafnych środków leksykalnych, doprecyzowanie wypowiedzi poprzez rozbudowane określenia uszczegóławiające, istotnie wpływają na ocenę pracy również w pozostałych kryteriach. Praca, która w kryterium treści oceniona jest na 1 punkt, pozwala na ocenę jedynie jednopunktową w pozostałych kryteriach. Natomiast ocena pracy na 0 punktów w kryterium treści automatycznie wymusza przyznanie również 0 punktów w pozostałych kryteriach, co daje w ocenie całłościowej 0 punktów za wypowiedź pisemną.

Propozycja rozwijania umiejętności pisania pod kątem oceny pracy w kryterium zgodności z poleceniem

Ustalenie słów kluczowych: *poinformuj, wyraż obawy, przedstaw, wyjaśnij*, etc. pozwala na utrzymanie wypowiedzi w wyznaczonych ramach i uniknięcie najczęstszych błędów, jakim jest odbieganie od tematu zadania. Można zasugerować uczniom podkreślenie w poleceniu słów, które stanowią o istocie realizacji polecenia i sprawią, że jego elementy nie będą wykonywane połowicznie. Cenną wskazówką powinno być wskazanie zalet korzystania z brudnopisu, w tym lepsze zaplanowanie pełnej realizacji tematu zadania maturalnego.

Warto stale ćwiczyć z uczniami zastosowanie przydatnych zwrotów w zależności od sytuacji komunikacyjnej.

W tym celu można zlecić uczniom przygotowanie planszy ze zwrotami odpowiadającymi różnym funkcjom językowym (*zaproś, poinformuj, opisz, opowiedz, wskaż, opisz emocje*), które umieścimy w sali lekcyjnej. Wykorzystując jednak już gotowe rozwiązania i pomoce dydaktyczne, warto sięgnąć po publikacje obcojęzyczne, które prezentują wiele praktycznych ćwiczeń rozwijających umiejętność reagowania w różnych codziennych sytuacjach. Wiele włoskich wydawnictw proponuje pomoce kształtujące umiejętności komunikacji, w których można znaleźć gotowe listy przydatnych zwrotów, zgrupowanych w jednostkach tematycznych o zróżnicowanym poziomie językowym. Ich celem jest rozwijanie kompetencji socjolingwistycznych i pragmatycznych u uczących się języka włoskiego, opartych na kontekście społecznym i kulturowym. Dzięki takiemu podejściu do rozwijania kompetencji językowych, ale również dzięki wielu ciekawym propozycjom ćwiczeń pozwalającym kontrolować każdy etap wykonania polecenia, można nauczyć się planowania wypowiedzi pisemnej oraz rygorystycznego trzymania się treści polecenia. W przykładowym ćwiczeniu polegającym na opisie miejsca można w pierwszej kolejności

wyznaczyć jego ramy: odnieść się do aspektu wizualnego, dźwiękowego, węchowego, przestrzennego miejsca, zwracając uwagę na jego strony pozytywne i negatywne. W dalszej części warto zaproponować listę precyzyjnych określeń przydatnych do opisu pejzażu, destynacji wakacyjnej lub nowego miejsca zamieszkania, a następnie poprosić o zastosowania tych zwrotów w krótkiej wypowiedzi pisemnej, do której polecenie zostanie zredagowane przez nauczyciela.²

Nie sposób przytoczyć tu wszystkich ciekawych rozwiązań, które znajdują się w wielu publikacjach tego rodzaju, jednak istotne jest, aby nauczyciel potrafił świadomie i celowo wykorzystywać narzędzia, które wspomagają proces kształtowania umiejętności twórczego pisanie.

Implementacja ćwiczeń ukierunkowanych na wykształcenie umiejętności pisanie w języku obcym może odbywać się metodą małych kroków, poprzez zaproponowanie na początek krótszych form wypowiedzi, a następnie tworzenie map myśli w poleceniach rozbudowanych. Poszerzanie zdolności wyobrażeniowo-twórczych u uczniów, poprzez włączanie ich w proces oceny i wzajemnej korekty realizacji polecenia

w kryterium treści, może mieć przełożenie na usprawnienie procesu pisanie. Nowatorskie podejście w fazie oceny gotowej wypowiedzi pisemnej angażuje ucznia do efektywnej nauki i pozwala na eliminację błędów oraz skuteczne planowanie wypowiedzi odpowiadającej kryteriom formalnym i językowym w wypowiedzi pisemnej.

Podsumowując omówienie jednego z kluczowych kryteriów oceny wypowiedzi pisemnej na egzaminie maturalnym z języka obcego nowożytnego na przykładzie j. włoskiego, tj. kryterium treści, należy zwrócić uwagę, że wykonanie tego typu zadania na egzaminie pisemnym z języka obcego nowożytnego jest nie tylko wyzwaniem językowym. Uczeń w toku przyswajania umiejętności pisanie rozwija swój światopogląd i zdolności poznawcze, refleksyjnie podchodzi do wielu zagadnień życia codziennego oraz uczy się w komunikatywny sposób wyrażać opinie i emocje. Znaczące podniesienie roli ćwiczeń doskonalących właśnie tę praktyczną umiejętność posługiwania się językiem istotnie wpłynie na rozwój młodego człowieka w wielu aspektach jego przyszłego dorosłego życia.

Bibliografia

1. Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie. Przeł. W. Martyniuk. Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2003.
2. Padzik D.: Pisanie, które uczy, motywuje i bawi. „Języki Obce w Szkole”, nr 2021/1.
3. Pastuszczyk M.: Ocenianie dłuższych wypowiedzi pisemnych w języku obcym w szkole ponadpodstawowej. „Języki Obce w Szkole”, nr 2023/4.
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz szkoły branżowej II stopnia (Dz.U. poz. 1019).
5. Szuchalska A.: Cechy osobowości ucznia a tworzenie wypowiedzi pisemnej w języku angielskim (na przykładzie uczniów klasy maturalnej) [rozprawa doktorska]. Białystok: Uniwersytet w Białymstoku: https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/15033/1/A_Szuchalska_Cechy_osobowosci_ucznia_a_tworzenie%20wypowiedzi_pisemnej_w_jezyku_angielskim.pdf

Bibliografia dotycząca nauczania języka włoskiego:

1. Istruzioni per l'uso dell'italiano in classe. 111 suggerimenti didattici per attività comunicative. Wydawnictwo Bonaci editore, Roma 1995.
2. Mazzotta C.: Italiano in pratica per comunicare in ogni situazione. Wydawnictwo Alma Edizioni 2017.
3. Moni A., Rapaciuolo M.A.: Scriviamo insieme 1. Wydawnictwo Edilingua, Roma 2014.
4. Moni A., Rapaciuolo M.A.: Scriviamo insieme 2. Wydawnictwo Edilingua, Roma 2017.

Dokumenty wydane przez Centralną Komisję Egzaminacyjną (on-line, zakładka: Egzamin maturalny w Formule 2023):

1. Informator o egzaminie maturalnym z języka włoskiego od roku szkolnego 2024/2025.
2. Arkusz maturalny z języka włoskiego na poziomie podstawowym, sesja maj 2024.
3. Sprawozdanie z egzaminu maturalnego w 2024 r. z języka włoskiego i języka angielskiego.
4. Informacja o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminu maturalnego w formule 2023 oraz w formule 2015 obowiązująca od roku szkolnego 2024/2025.

2 A. Moni: Rappaciuolo. M.A.: 2017.

Dwuminutowe ćwiczenia językowe przywracające koncentrację uwagi

na lekcjach języków obcych i nie tylko

— *dr Marcin Gliński* —

Adiunkt dydaktyczny na Wydziale Humanistycznym UŚ w Katowicach

Rola emocji w nauczaniu języków obcych z perspektywy historycznej¹

■ 1900 – 1960: językoznawstwo strukturalne i psychologia behawioralna

Zgodnie z założeniami językoznawstwa strukturalnego, język zbudowany jest z dźwięków, słów oraz zdań połączonych ze sobą w spójny system dzięki konkretnym zasadom. System ten jest przyswajalny dzięki formowaniu zachowań oraz przyzwyczajęń poprzez intensywne i mechaniczne ćwiczenie wybranego elementu językowego. Uczeń rozwija zatem swoje umiejętności językowe dzięki pozytywnemu i negatywnemu wzmocnieniu ze strony nauczyciela, który posługując się drylami językowymi, pełni funkcję modelową. Użycie języka staje się wyćwiczonym zachowaniem. Wspomniane zasady językowe nie podlegają analizie. Pod obserwacją nauczyciela, uczeń dąży do ich implicytnego i bezbłędnego przyswojenia. Emocje nie podlegają analizie w trakcie lekcji, ale odgrywają swoją rolę w formacji zachowań językowych.

■ 1960 – 1980: językoznawstwo generatywne i psychologia kognitywna

Zgodnie z założeniami językoznawstwa generatywnego, język jest zestawem konkretnych zasad, dzięki którym człowiek ma możliwość zbudowania nieograniczonej liczby zdań. Zasady te są przyswajane przez ucznia poprzez ich racjonalną analizę. Nauka języka jest zatem procesem umysłowym, który nie jest związany z behawioralną formacją zachowań i przyzwyczajęń. Proces ten jest wzmacniany przez nauczyciela dzięki zastosowaniu zadań poznawczych rozwijających uczniowską umiejętność analizy języka. Uczniowie zachęcani są przez nauczyciela do wyciągania własnych logicznych wniosków na temat zasad językowych poprzez obserwację struktur. Użycie tych struktur jest następnie ćwiczone przez uczniów. Emocje nie podlegają analizie w trakcie lekcji, ale odgrywają swoją rolę w formacji uczniowskiej motywacji do nauki języka.

¹ Nauczyciele zainteresowani rolą emocji w kontekście językoznawstwa stosowanego znajdą więcej informacji na ten temat w książce *Psychology for Language Teachers* (Cambridge University Press), którą napisali Marion Williams oraz Robert L. Burden.

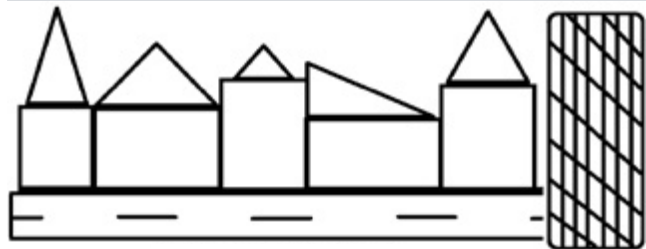
■ 1980 – nadal: socjolingwistyka i psychologia konstruktywistyczna

Zgodnie z założeniami socjolingwistyki, język jest tworem społecznym, który może zostać przyswojony tylko drogą interakcji z drugim człowiekiem. Umożliwia on dzielenie się naszymi doświadczeniami. Interakcja ze środowiskiem społecznym jest aktywnym procesem odkrywania znaczeń. Taka wizja języka jest wzmacniana przez psychologię konstruktywistyczną, która kładzie nacisk na interakcję międzyludzką jako kluczowy proces odkrywania znaczeń. Proces nauczania języka obcego skoncentrowany jest na uczniu i jego samopoczuciu w klasie. Nauczyciel wprowadza zatem różne formy pracy (w grupach, w parach, w postaci otwartej dyskusji na forum), aby umożliwić uczniowi nawiązanie relacji z innymi uczniami poprzez komunikację i wspólne rozwiązywanie zadań. Emocje odgrywają kluczową rolę w procesie uczenia się języka obcego. Nauczyciel stawia sobie za cel wzmocnienie pozytywnych doświadczeń swoich uczniów.

Zadania praktyczne

Intensywne rozproszenie uwagi uczniów na lekcjach języków obcych to skutek regularnej ekspozycji na zbyt dużą liczbę bodźców napływających ze świata zewnętrznego. Ćwiczenia językowe przywracające koncentrację uczniowskiej uwagi na lekcjach języków obcych wydają się być niezbędnym narzędziem nauczyciela. Swoją rolę odegra w tym zakresie zadanie, którego wykonanie wymaga maksymalnego skupienia uwagi w bardzo krótkim czasie po to, aby osiągnąć bardzo konkretny cel. Tym celem jest znalezienie rozwiązania pewnego problemu. Pod względem treści i struktury, **zadanie to powinno być całkowicie oderwane od materiału dydaktycznego przerabianego w dniu jego realizacji**. Poniżej zaprezentowane zostały przykładowe zadania do swobodnego wykorzystania przez nauczycieli **w trakcie lekcji języków obcych i nie tylko**.² Wszystkie zadania przedstawione zostały w języku polskim i angielskim. Uwaga! Warto ustalać limit czasowy mierzony stoperem na ich wykonanie. Wersja polska nie jest dosłownym tłumaczeniem wersji angielskiej!

➡ Zadanie 1.

Wersja A: ULICA LESZCZYNOWA

Wersja B: HAZEL STREET

Wersja A

Pani Miller mieszka w ostatnim domu na ulicy Leszczynowej. Obok jej domu po lewej stronie stoi wysoki ceglany mur. Dom Pani Smith znajduje się pomiędzy domem Pani Miller i domem Pani Williams. Dom Pani Johnson znajduje się obok domu Pani Williams. Sąsiadką Pani Johnson jest również Pani Davis. Opisz domy nazwiskami ich właścicieli.

Wersja B

Mrs Miller lives in the last house at the end of Hazel Street. On her left there is a tall brick wall. Mrs Smith lives between Mrs Miller and Mrs Williams. Mrs Johnson lives next to Mrs Williams. She also lives next to Mrs Davis. Write their names on the houses.

➡ Zadanie 2.

Wersja A

Pięć kotów idzie gęsiego. Mają one na imię Milo, Lucy, Bernard, Sebastian i Bianca. Na przodzie idzie Sebastian. W środku znajduje się Bernard. Bianca idzie pomiędzy Sebastianem i Bernardem. Pomiędzy Bernardem i Lucy znalazł się Milo. Wpisz imiona kotów w odpowiednich pudełeczkach.

Wersja B

There are five cats walking in a line. Their names are Milo, Lucy, Bernard, Sebastian and Bianca. Sebastian is the first in the line. Bernard is in the middle. Bianca is between Sebastian and Bernard. Milo is just behind Bernard and in front of Lucy. Write their names on the labels.

➡ Zadanie 3.

Wersja A

Pięcioro dzieci siedzi przy stole w parku. Kate siedzi naprzeciwko Bena. Luke siedzi obok Kate po jej prawej stronie. Andy siedzi pomiędzy Lukiem i Sue. Ben siedzi po prawej stronie Sue. Jill siedzi naprzeciwko Andy'ego. Obok Jill, po jej prawej stronie, siedzi Frank. Tuż obok Jill siedzi również Bob. Opisz krzesła imionami dzieci.

² Niniejszy zestaw jest zestawem autorskim opracowanym przez autora artykułu.

Wersja B

Five children are sitting round this table in the park. Kate is sitting opposite Ben. Luke is sitting to Kate. He is on the right of Kate. Andy is sitting between Luke and Sue. Ben is on Sue's right. Jill is sitting opposite Andy. Next to Jill on her right is Frank. Bob's seat is also next to Jill. Write the children's names on the seats.

➡ Zadanie 4.

Wersja A

To najbardziej niezwykły dzień w twoim życiu. W tym momencie dzieją się wokół Ciebie różne dziwne rzeczy. Czym zajmiesz się w pierwszej kolejności?

1. Kot właśnie załatwia się na dywan.
2. Zaczęło lać jak z cebra, a na balkonie suszy się pranie.
3. W łazience leje się woda z niezakręconego kranu.
4. W pokoju obok płacze twoje dziecko.
5. Dzwoni telefon.
6. Ktoś puka do drzwi.
7. W kuchni gotuje się woda w czajniku.

Wersja B

This is the weirdest day of your life. Strange things are happening at the same time. In which order do you attend to them?

1. The cat is peeing on the carpet.
2. Your laundry is outside and it is starting to rain.
3. The water in your kettle is boiling.
4. The baby is crying.
5. The telephone is ringing.
6. Someone is knocking at the door.
7. The tap in the bathroom is running.

➡ Zadanie 5.

Wersja A

Ustaw elementy w kolejności od największego do najmniejszego:

**komputer księżyc biedronka park mysz butelka
dom miasto wszechświat samochód rower mrówka
Irlandia słońce cukierek**

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
11. _____
12. _____
13. _____
14. _____
15. _____

Wersja B

Put the objects in the order of their size. Start with the biggest one:

**computer moon ladybird park mouse bottle universe
car bicycle city ant Ireland sun house sweet**

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
11. _____
12. _____
13. _____
14. _____
15. _____

➡ Zadanie 6.

Wersja A

Policz wyrazy: **kot:** _____ **paw:** _____

Lewosadomkotserdomtirpawlisrakkocserbykpasmaklewo
sakotserdomtirilsrakkocserb-ykpasmaklewosakotserdom
dompawlisrakkocserpasmaklewosakotserdomkotpawlis
ra-kkocserbykpaskotmaklewosakotserdomtirpawlis
rbykpasmaklewosakotserdomti-rpawsrakkocserbykpasm
aklewkotserdomtirpawlisrakkocserbykpaspawmaklewdo
mkotserdom

Wersja B

Count the words: **bee:** _____ **hen:** _____

Catdogmanbeebatbatbagbeebuskidcatdogbeebatbatbag
henbuskidcatdogmanbeebatbatbaghenbuskidcatdogma
nbeebatbatbaghenbuskidcatdogmanbeebatbatbaghenbu
ski-dcatdogmanbeebatbatbagbeebuskidcatdogmanbeebat
atbaghenbeekidcatdogmanbeebatbatbagbeebuskidcatman
beebatbatbaghenbushencatdogmanbeebatbatbaghenbaghe
nbuskidcatdog

➡ Zadanie 7.

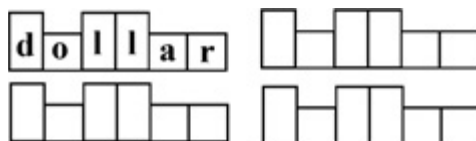
Wersja A

Wpisz trzy rzeczowniki w liczbie mnogiej do poniższych kształtów. Zwróć uwagę na wielkość i wysokość litery:

Wersja B

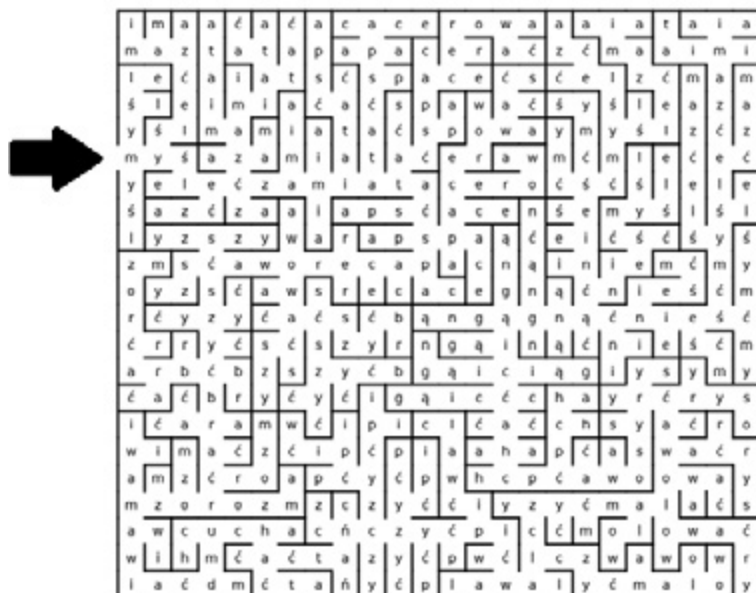
Write three singular nouns into the shapes. Pay attention to the size and height of every letter:

Zadanie 8.

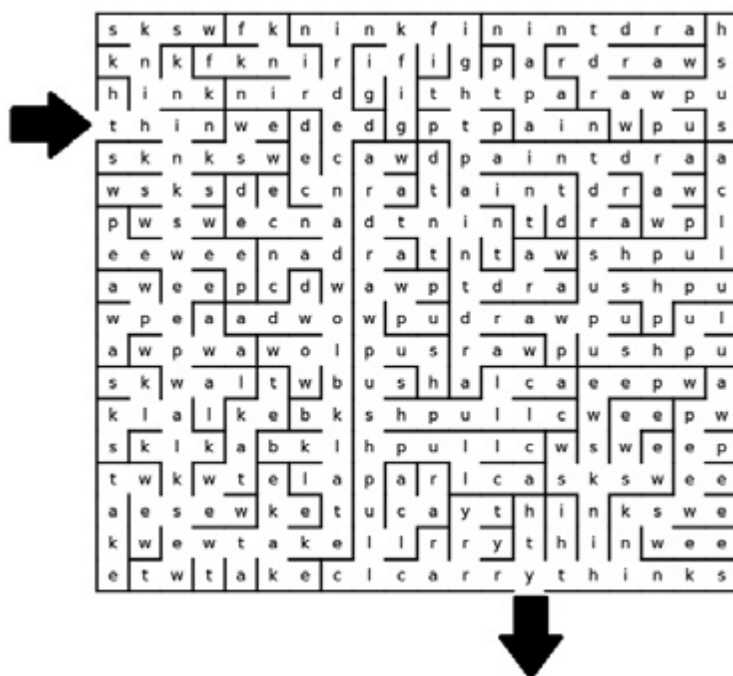
Wersja A

Znajdź wyjście z labiryntu czasowników. Wykreśl wszystkie bezokoliczniki napotkane na swojej drodze.³

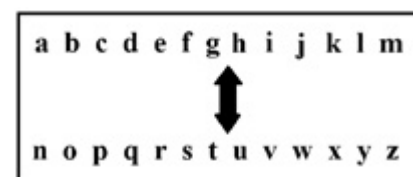

Wersja B

Find your way through the labyrinth of verbs. Erase all the encountered infinitives. Similar activities can be designed at www.festisite.com.

Zadanie 9.

Wersja A

Złam kod. Rozszyfruj wyrazy, wpisując litery znajdujące się naprzeciwko:

1. bpueban - _____
2. jnyvmxn - _____
3. gryrsba - _____
4. ynzcn - _____
5. abngavx - _____
6. yvavwxn - _____

Wersja B

Break the code. Decipher the words writing the opposite letters:

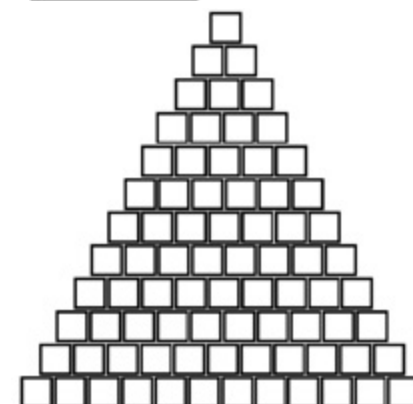
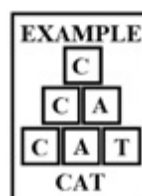
1. rzgubq - _____
2. vafgehpqba - _____
3. qvpgvbanel - _____
4. ynolevagu - _____
5. yrzbanqr - _____
6. yrffba - _____

Zadanie 10.

Wersja A:

Wersja B:

³ Podobne ćwiczenia można przygotować, korzystając ze strony www.festisite.com

Wersja A

Uzupełnij piramidę. Wybierz dowolne słowo, którego nie znają Twoi uczniowie i zapisz je na tablicy. Poproś uczniów o wpisanie go w najniższym rzędzie piramidy, a następnie o uzupełnianie kolejnych poziomów poprzez każdorazowe usuwanie ostatniej litery.

Wersja B

Fill in the spelling pyramid. Choose a word that Your students are not familiar with and present its spelling. Ask the students to write it down at the bottom of the pyramid. The students should write the word down until the pyramid is complete. Every time the final letter is erased.

Sposoby zapobiegania uczniowskim rozproszeniom:⁴

1. Czerpanie przyjemności z udziału w lekcji (zaczynając od nauczyciela).
2. Doskonałe rozplanowanie zajęć, które pozwoli przewidzieć momenty rozluźnienia.
3. Unikanie przez nauczyciela siedzącego trybu prowadzenia lekcji.
4. Regularne poruszanie się nauczyciela po klasie.
5. Wprowadzanie urozmaicenia w ustawieniu ławek uczniowskich.

WARTO WIEDZIEĆ!**Motywowanie i zachęcanie uczniów do nauki języka obcego**

W obecnych warunkach szkolnych wielu nauczycieli boryka się z problemem braku motywacji uczniów do nauki języka obcego. Nie ulega wątpliwości, że brak zaangażowania uczniów w proces nauczania negatywnie wpływa na jego efektywność. Można jednak podjąć określone działania, aby zmotywować i zachęcić uczniów do nauki języka obcego.

Po pierwsze – personalizacja nauki: czyli ustalamy, czym uczniowie się interesują i wykorzystujemy to w nauce – np. filmy, popularne wśród uczniów piosenki, blogi, media społecznościowe.

Po drugie – pokazanie uczniom konkretnych, mierzalnych celów nauki i nagradzanie za ich osiągnięcie, np. tak jak to czynimy w procesie oceniania kształtującego, formułując cele na początku lekcji i sprawdzając w jakim stopniu uczniowie przyswoili daną umiejętność. Małe nagrody, oceny i podkreślenie osiągnięcia sukcesu są bardzo motywujące dla uczniów.

Korzystanie z technologii w nauce języka obcego również aktywizuje uczniów. Aplikacje i inne interaktywne narzędzia sprawiają, że nauka staje się bardziej angażująca, szczególnie, jeśli są to gry, zabawy, zagadki i inne ciekawe aktywności.

Warto również podkreślać praktyczne korzyści z nauki języka, takie jak możliwość łatwiejszego podróżowania, poznawania nowych ludzi czy korzystanie z Internetu w języku obcym. Można zaproponować uczniom ćwiczenia, które pokazują jakie możliwości daje znajomość języka obcego, np.: rozmowy z native speakerami online, rówieśnikami naszych uczniów, czy też oglądanie vlogów, które, przy okazji zanurzają uczniów w środowisko obcojęzyczne.

A zatem jest wiele możliwości działań, które może podjąć nauczyciel, aby zachęcić i zmotywować uczniów do nauki języka obcego, ale najważniejsze wydaje się, aby uczeń widział w nauce sens i czerpał z niej radość!

Joanna Drążek (RODN „WOM” w Katowicach)

ZAPROSZENIE DO UDZIAŁU W PROJEKCIE**Poszukiwanie rozwiązań metodycznych do nauczania języków obcych w klasie szkolnej**

Nauczyciele języków obcych stają w swojej pracy wobec bardzo konkretnego wyzwania: nauczania posługiwania się językiem obcym oraz przygotowania do egzaminu końcowego na danym etapie nauczania. Ponadto trudności uczniów w koncentracji oraz brak kompetencji systematycznego wysiłku skłaniają nauczycieli do poszukiwań nowych rozwiązań metodycznych i technik nauczania, które zrekomensują niedostatki zaangażowania uczniów w przyswajanie języka obcego. Biorąc to pod uwagę, proponujemy udział w projekcie realizowanym przez RODN „WOM” pod nazwą *Efektywne nauczanie języka obcego w rzeczywistości szkolnej – eksperymentowanie z innowacyjnymi rozwiązaniami metodycznymi*, który obejmuje zapoznanie się z ciekawym podejściem i sposobem nauczania języka obcego (*Awareness Method*), a następnie wzięcie udziału w eksperymencie badania jego skuteczności w nauczaniu języka obcego w klasie szkolnej. Projekt rozpocznie się 19.02.2025 r. szkoleniem, gdzie po teoretycznej prezentacji metody osoby chętne zaprosimy do zastosowania jej założeń w swojej klasie. Po zrealizowaniu projektu uczestnicy będą mogli wykorzystać swoje doświadczenia na przykład do przygotowania innowacji. Uczący w klasach o zróżnicowanym poziomie kompetencji językowych i borykający się z zadaniem indywidualizacji nauczania również znajdą wiele technik które ułatwią to zadanie. Wszystkie szkolenia wymagane w projekcie oraz przeprowadzenie eksperymentu pod nadzorem RODN „WOM” w Katowicach będzie potwierdzone stosownymi zaświadczeniami i dyplomami.

Zapisy na stronie internetowej www.womkat.edu.pl

Kontakt: Joanna Drążek, konsultant ds. języków obcych RODN „WOM” w Katowicach

⁴ Niniejsze pięć sposobów zapobiegania uczniowskim rozproszeniom znajdują Państwo w książce *Making Your Lessons Memorable* (Express Publishing), której autorkami są Suzanne Antonaros oraz Lilika Couri.

Skarga bezimiennego.

O wierszu *N.N. próbuje przypomnieć sobie słowa modlitwy*
Stanisława Barańczaka

— dr Piotr Pochel —

Nauczyciel języka polskiego w I Liceum Ogólnokształcącym im. M. Kopernika w Katowicach

» Często zdarza się, że nauczyciel polonista staje się literackim selekcjonerem. Musi dokonać wyboru między *ile* i *jakie/które*.

Racjonalne planowanie pracy polonistycznej jest gwarantem sukcesu nauczyciela języka polskiego, ale gdzie w tym wszystkim miejsce na delektowanie się literaturą? Krzywdzące dla pisarzy wydaje się postawienie polonistów przed wspomnianym dylematem. Czy jednostka lekcyjna wystarczy, by omówić twórczość Wisławy Szymborskiej? A może odpowiednie będą dwie godziny? Matematyczne przeliczanie literatury na faktycznie zrealizowane godziny dydaktyczne, podczas których (nienawidzę tego sformułowania!) *przerabiane* jest jakieś dzieło, odziera literaturę z wartości. Nie pozwala jej smakować. Widać to szczególnie w przypadku literatury w szkole ponadpodstawowej, gdyż w literackiej przestrzeni szkolnej brakuje miejsca dla pisarzy współczesnych, którzy w podręcznikach do języka polskiego pojawiają się w klasie IV, gdy omawia się literaturę współczesną.

Jestem przekonany, że poświęcenie większej ilości czasu na omawianie twórczości pisarzy tworzących po 1945 r. zachęci młodego odbiorcę do sięgania po literaturę i tym samym w jakimś stopniu zniweluje wymienione na wstępie polonistyczne rozterki.

Twórcą, którego raptem kilka utworów poetyckich omawia się w ostatniej klasie szkoły ponadpodstawowej, jest Stanisław Barańczak. Autor tomu m.in. *Jednym tchem*, prywatnie – brat pi-

sarki, Małgorzaty Musierowicz, czołowy przedstawiciel formacji Nowa Fala. Wymieniać można by tak długo.

Z racji faktu, że do młodego odbiorcy bardziej przemawiają dzisiaj wytwory najnowszych technologii, w ramach wprowadzenia nauczyciel polonista mógłby zaproponować uczniom przygotowanie prezentacji multimedialnej na temat życia i twórczości autora *Korekty twarzy*. Poprzedzałaby ona rozważania nad wierszem *N.N. próbuje przypomnieć sobie słowa modlitwy*.¹

Ponieważ analiza i interpretacja wiersza zawsze stanowi centralną część moich zajęć języka polskiego, proponuję zacząć od wzorcowego odczytania przez nauczyciela polonistę utworu:

Ojcie nasz, który jesteś niemy,
który nie odpowiesz na żadne wołanie,
a tylko rykiem syren co rano dajesz znać, że świat
ciągle jeszcze istnieje,
przemów:
ta dziewczyna jadąca tramwajem do pracy
w tandetnym płaszczu, z trzema pierścionkami
na palcach, z resztą snu w zapuchniętych oczach,
musi usłyszeć Twój głos,
musi usłyszeć Twój głos, by się zbudzić
w ten jeszcze jeden świt.
Ojcie nasz, który nic nie wie,

¹ Warto również sięgnąć po artykuł Krzysztofa Uniłowskiego. Zob. K. Uniłowski: *Nawoływanie Boga. Nad wierszem Stanisława Barańczaka „N.N. próbuje przypomnieć sobie słowa modlitwy”*. W: *Liryka polska XX wieku. Analizy i interpretacje*. Red. W. Wójcik, E. Tutaj. Katowice 1994, s. 138 – 148.

który nie patrzysz, nawet na tę ziemię,
a tylko codzienną gazetą obwieszasz, że świat, że nasz świat,
trwa uporządkowany: spójrz,
ten mężczyzna siedzący za stołem, schylony
nad kotлетem mielonym, setką wódki, płachtą
popołudniówki tłustą od sosu i druku,
musi wiedzieć, że Ty także wiesz,
musi wiedzieć, że wiesz, aby przeżyć
ten jeszcze jeden dzień.

Ojciec nasz, którego nie ma,
którego imienia nikt nawet nie wzywa
prócz dydaktycznych broszur piszących Cię z małej litery, bo świat
radzi sobie bez Ciebie,
bądź:
ten człowiek, który kładzie się spać i przelicza
wszystkie te dzisiejsze kłamstwa, lęki, zdrady,
wszystkie hańby konieczne i usprawiedliwione
musi wierzyć, żeś jednak jest,
musi wierzyć, żeś jest, aby przespać
tę jeszcze jedną noc.²

Każdorazowo po wzorcowym odczytaniu przeze mnie utworu poetyckiego proszę uczniów o jego ponowną, cichą lekturę. Zwracam również uwagę na kwestie, które będą przedmiotem rozmyślań nad wierszem (np. odczytywanie sensu tytułu wiersza, kreację podmiotu lirycznego i bohaterów lirycznych, budowę liryka, etc.).

Następnie przechodzę do analizy i interpretacji tekstu poetyckiego Barańczaka. Poniżej proponuję pakiet interpretacyjny będący zbiorem sugerowanych rozwiązań metodycznych podczas omawiania wiersza.

1. Analiza tytułu wiersza (pytania pomocnicze, np.: Jakie informacje o poetyckim obrazowaniu niesie tytuł wiersza? Co oznaczają litery N.N.? Z jaką dziedzina życia można połączyć oznaczenie pojawiające się w tytule utworu?), np.:

- N.N. – określenie wywodzące się z języka łacińskiego *nomen nescio* oznaczającego imienia nie znam;
- N.N. – w języku policyjno-sądowym oznaczenie dla osoby nieznanej;
- N.N. – osoba z nieskonkretyzowaną biografią, więc każdy człowiek;
- osoba bezimienna, próbująca przypomnieć sobie słowa modlitwy (jakieś, bliżej niesprecyzowanej);
- anonim;
- osoba bliżej nieskonkretyzowana, pozbawiona tożsamości.

Tytuł sugerować może proces odpamiętywania słów modlitwy niegdyś (być może w dzieciństwie?) wyuczonej, dziś – zapomnianej.

2. Forma wypowiedzi lirycznej (pytania pomocnicze: Jaki cha-

rakterystyczny element językowy pojawia się w wypowiedzi podmiotu? Do jakiego utworu nawiązuje anaforyczne powtórzenie? W jakich gatunkach literackich najczęściej występuje otwierająca każdą zwrotkę apostrofa?), np.:

- forma wypowiedzi lirycznej: modlitwa (adresatem jest Bóg Ojciec);
- forma wypowiedzi lirycznej: modlitewna prośba (podmiot kieruje prośby do Boga, np. *przemów, spójrz, bądź*);
- skarga wierzącego (podmiot kieruje swoje żale do Boga).

- 3. Kreacja podmiotu lirycznego** (pytanie pomocnicze: Kim jest podmiot liryczny? Do kogo się zwraca ja liryczne? W jakiej formie liryki wypowiada się osoba mówiąca w wierszu? O czym mówi podmiot liryczny? Co jest tematem wypowiedzi ja lirycznego? Jaką formę przyjmują wypowiedź podmiotu?), np.:
- podmiot liryczny – osoba wierząca (zwraca się do Boga Ojca; parafrazuje słowa *Modlitwy Pańskiej*, np.: *Ojciec nasz...*);
 - okazuje Bogu szacunek (wyrażony graficznie przez zastosowanie pisowni wielkich liter, np.: *Ojciec, Ty, Cię, Ciebie*);
 - zwraca się do Boga w formie apostrofy, np.: *Ojciec nasz...*;
 - przedstawia Bogu historie innych ludzi, którzy oczekują na jego reakcję/na jego znak;
 - kwestionuje jego istnienie, np.: *Ojciec nasz, którego nie ma*;
 - zarzuca Bogu, że jest głuchy na słowa (modlitwę) swoich wiernych, np.: *który nie odpowiesz na żadne wołanie*;
 - twierdzi, że Bóg nie ma wiedzy o świecie, który sam niegdyś stworzył, np.: *bo świat / radzi sobie bez Ciebie*.

- 4. Kreacja Boga** (pytania pomocnicze: Co podmiot liryczny mówi o Bogu? Jak został wykreowany Bóg w wierszu Barańczaka?), np.:
- nie reaguje na modlitwy wiernych, np.: *który nie odpowiesz na żadne wołanie*;
 - nie odpowiada wiernym; jest Bogiem milczącym, np.: *który jesteś niemy*;
 - nie dysponuje żadną wiedzą o świecie, np.: *nic nie wiesz; nie patrzysz na tę ziemię*;
 - nie wykazuje zainteresowania dziełem stworzenia;
 - stwórca, którego świat funkcjonuje bez Jego ingerencji;
 - paradoksalnie nieobecny: podmiot zwraca się do niego, by stwierdzić: *Ojciec nasz, którego nie ma*;
 - zapomniany przez wiernych, np.: *którego imienia nikt nie wzywa*.

Komentarz autora

Lekcję poświęconą utworowi Barańczaka miałem okazję przeprowadzić w zeszłym roku w klasie maturalnej w I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Katowicach. Utwór przedstawiciela Nowej Fali spotkał się wśród młodzieży z entuzjastycznym przyjęciem, które przedłożyło się na gorącą dyskusję nad wierszem. Uważam, że poloniści z sukcesem mogą wykorzystać zaproponowany przeze mnie pakiet metodyczny lub dostosować go możliwościom analityczno-interpretacyjnych klas, które prowadzą.

2 S. Barańczak: *N.N. próbuje przypomnieć sobie słowa modlitwy*. W: Tegoż: *Sztuczne oddychanie*. [Brak miejsca wydania] 1980, s. 12.

Piegi dla profesora

– propozycje zadań dla czwartej klasy szkoły podstawowej

Urszula Wykurz

Nauczycielka języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 80 im. W. Bogusławskiego w Krakowie

» Nie można zignorować faktu, że istotna część świadomego życia rozgrywa się w szkole, jest to pierwsze społeczne doświadczenie młodego człowieka¹. Dla czwartoklasisty przygodą staną się lekcje przyrody, historii, matematyki. Będzie mapa i drzewo genealogiczne, pojawią się epitety, przenośnie i ułamki dziesiętne. Pamięć dziecka jest bardzo dokładna, w przyszłości jeszcze raz wydobydzie z pamięci epizody z czasów dzieciństwa, przypomni sobie wszystko i oceni oczyma dorosłego².

Zwolennikiem wiedzy, która sama wchodzi do głowy i jest gęsta niczym olej palmowy, był profesor Ambroży Kleks. Uczeń doktora Paj Chi Wo, mędrzec i dydaktyk w jednej osobie twierdził, że *pośpiech jest wrogiem rozsądku*³, natomiast *rozważa jest podporą mądrości*⁴. Konstruktor sennych lusterek, kondensatora energii kleksycznej, skarbonki pamięci i wirówki do wytwarzania migdałów potrafi zachwycić, zadziwić, zaintryguować.

Wynalazca kleksografii i kleksomatyki widzi absolutnie wszystko, a kiedy chce zobaczyć to, czego nie widzi, też ma na to sposób⁵, więc nikt nie próbuje go oszukiwać. W krainie czarnoksiężnika Oza wierzono, że tylko istoty niezwykle są godne uwagi. Zwykli ludzie bowiem są jak liście na drzewach, żyją i umierają nie zauważeni⁶. Przyjaciół Kaczki Dziwaczki był istotą złożoną

z samych niezwykłości, dlatego też na kolejnych zajęciach proponowałam uczniom lekturę fragmentów powieści *Podróże pana Kleksa* oraz *Tryumf pana Kleksa*.

Zwiedziliśmy Bajdocję, Patentonię i państwo farmaceutów, którym kierował Pigularz II. Podziwialiśmy kwiaty, które pielęgnował w swoim ogrodzie hodowca kaktusów Anemon Lewkonik. Pan profesor wlał Alojzemu do głowy olej poczytliwości i posłuszeństwa. Życzeniem czwartoklasistów było, by dyrektor Akademii spotkał królową jednorożców, zjadł obiad w wiosce fioletowych pingwinów, odwiedził księżniczkę w lawendowym pałacu, trafił do krainy piankowych elfów, która znajduje się na szlaku gór lodowych o smaku... bitej śmietany. Okazało się, że król Niesfor na dachu swej rezydencji zbudował ruchome choinki, które zostały wyposażone w niezawodne urządzenia radiolokacyjne – różowe radary.

PROPOZYCJE ZADAŃ DO PRACY Z LEKTURĄ

➤ Zadanie 1.

Profesor Kleks specjalnie dla Ciebie zdyktował srebrną kłódkę i otworzył żelazną furtkę. Trafiłeś do bajki, w której trwa sportowa rywalizacja między drużyną krasnali w czapeczkach a dru-

1 E. Canetti: *Ocalony język. Historia pewnej młodości*. Przeł. M. Przybyłowska. Czytelnik, Warszawa 1981, s. 367.
2 J. Tanizaki: *Dziennik szalonego starca. Niektórzy wolą pokrzywy*. Przeł. M. Melanowicz. PIW, Warszawa 1972, s. 219.
3 J. Brzechwa: *Tryumf pana Kleksa*, Siedmioróg, Wrocław 1990, s. 62.
4 Tamże, s. 62.
5 J. Brzechwa: *Akademia Pana Kleksa*. Oficyna Wydawnicza G&P, Poznań 2016, s. 29.
6 L. F. Baum: *W Krainie Czarnoksiężnika Oza*. Przeł. S. Wortman. NK, Warszawa 1973, s. 122.

żną krasnali w kapeluszach. Wciel się w komentatora sportowego. Przygotuj relację z tego spotkania. Wymyśl dyscyplinę sportową. Wykorzystaj wybrane sformułowania z ramki.

Witam Państwa... Jesteśmy dziś świadkami...
Z lewej strony... Oto przed nami...
Tuż za nami... Nowi zawodnicy doskonale...
Nadchodzi... To on jest bohaterem...
Szkoda, że... Sytuacja robi się niebezpieczna...
Sędzia daje znak... Nie mogę uwierzyć...

➔ Zadanie 2.

2.1. Przeczytaj tekst.

*Pracownia Wynalazków Napędzanych Wyobraźnią,
14. 05. Rok Sprężyny*

Szanowny Panie Profesorze,
Poszukiwaczu Piegów i Smacznych Motyli, Kolekcjonerze Kolorowych Szkiełek,
uważam, że Pańska Akademia powinna kształcić uczniów w następujących obszarach:

- wiązanie sznurowadeł sposobem gwatemalskiej jaszczurki,
- nauka melodyjnego ziewania,
- zajęcia w terenie: obserwacje pracujących mrówek,
- nauka czytania fruujących książek.

Mam nadzieję, że zechce Pan rozważyć moje propozycje.

Z wyrazami głębokiego szacunku

Damazy Docieklivy

Profesor Wyższej Szkoły Wynalazków Napędzanych Wyobraźnią⁷

2.2. Podkreśl w tekście bezokoliczniki. Otocz kółkiem czasowniki w osobowej formie.

2.3. Odpowiedz na apel profesora Wyższej Szkoły Wynalazków Napędzanych Wyobraźnią. Zapisz, jakie przedmioty powinny znaleźć się w planie lekcji Akademii Pana Kleksa. Podaj trzy propozycje. Każdą z nich krótko uzasadnij.

➔ Zadanie 3.

Alojzy Kukuryk zalał sokiem porzeczkowym notatki Anatola. Pomóż chłopcu rozwiązać zadanie, które uczniowie otrzymali od pana Kleksa w Dniu Rzewnych Rzeczowników. Podane wyrazy wpisz w odpowiednie miejsce tabeli.

natchnienie – furtka – satysfakcja – kamizelka
okulary – zmęczenie – stolik – złość

Rzeczowniki konkretne	Rzeczowniki abstrakcyjne

➔ Zadanie 4.

Profesor Kleks ubolewa, że jego uczniowie w pracach piśmennych nadużywają wyrazu **fajny**. Popraw wypracowanie Adasia tak, by nie powtarzało się w nim to słowo.

Fajnie było w psim cyrku. Później oglądałem z Rekssem fajny film w kinie. Fryzjer, którego zakład znajduje się na ulicy Syropowej, zrobił mi fajną fryzurę. Widziałem fajne wyścigi chartów. W Zaułku Dowcipnym słońce fajnie świeciło. Trafiłem nawet do szczenięcej łaźni. Ależ to było fajne popołudnie!

➔ Zadanie 5.

Uprzejmie, lecz zdecydowanie odmów Alojzemu, który chce, byś wieczorem poszła/ poszedł z nim do bajki pana Andersena. Wykorzystaj wybrane sformułowania z ramki.

zrozum... nie mogę... uważam, że...
nie będę... pomyśl... niestety...
tym razem muszę odmówić... jestem pewien/pewna...

➔ Zadanie 6.

6.1. Adaś Niezgódka obserwował w parku kumkające żaby. Oto jego notatka:

Obserwacja pierwsza

Godzina: 15.15

Miejsce obserwacji: staw w parku przy ulicy Czereśniowej 18

Cztery żaby głośno kumkały

o miejsce na brązowym kamieniu się spierały.

– Poskarżę się mojemu tacie.

– A ja powiem wszystko cioci Agacie.

– My tu od rana się bawimy i po kamieniach gonimy – krzyknęła żabka czarnooka.

– Nie lubię cię, bo jesteś... stara sroka – obraziła się żabka Ludwisia,

bo wielka z niej była modnisią⁸.

6.2. Podkreśl w tekście rzeczowniki dwusylabowe.

6.3. Przekonaj cztery żabki, żeby przestały się kłócić. Użyj wybranych wyrazów i sformułowań.

czy wiecie, że...
spróbujcie... można
nie warto...
zobaczcie...
nie pożałujecie...

⁷ U. Wykurz: *Sekrety w słoiku. Zbiór ćwiczeń do pracy z lekturą w klasie IV szkoły podstawowej*. Wydawnictwo Oświatowe Fosze, Rzeszów 2018, s. 94.

⁸ Tamże, s. 90 – 91.

➤ Zadanie 7.

7.1. Przeczytaj tekst.

Na imię Alojzy mam
i mały sekret zdradzę wam.
Oczami z kamyków oglądam świat
a miły Anatol to mój starszy brat.
Brązowe włosy na głowie się kołyszają,
niech wszystkie szpaki o tym usłyszą.
Złośliwi lalką mnie nazwali
i w ciemnym kącie stać nakazali.
Lecz ja nie wierzę w te bajeczki,
bo przecież czuję swoje kosteczki⁹.

7.2. Ustal, którymi wyrazami z ramki można określić Alojzego.

smutny – zadowolony – zdenerwowany
zmęczony – zaciekawiony – sprytny

7.3. Wypisz z tekstu pary rymujących się wyrazów.

7.4. Namów Alojzego, żeby wybrał się z Tobą na spacer do bajki
O pewnym smyku i niegrzecznym pajacyku.

➤ Zadanie 8.

Zapisz imiona, które ukryto pod kodami, a dowiesz się, kto chciałby trafić do Akademii Pana Kleksa.

×	A	B	C	D	E
1	p	k	g	o	ż
2	d	ł	c	ę	i
3	c	e	l	y	a
4	r	t	z	m	ś
5	s	h	u	n	w

B5 – E3 – C3 – E2 – D5 – E3
B5 – D1 – D5 – D1 – A4 – E3 – B4 – E3
B5 – B3 – C3 – B3 – D5 – E3
B5 – B3 – D5 – A4 – D3 – B1
B5 – E2 – B3 – A4 – D1 – D5 – E2 – D4
B5 – E2 – A1 – D1 – C3 – E2 – B4

➤ Zadanie 9.

Złośliwy chochlik (nie chcemy oskarżać Alojzego) wymazał gumką znaki interpunkcyjne w tekście. Wstaw je w odpowiednie miejsca.

„ ” – : ? , .

- Chciałbyś zwiedzić Akademię pana Kleksa
- Wpadł do klasy jak burza Nie wiem co go napadło Bałem się
- Chcę żebyś przeczytał Akademię Pana Kleksa.
- W sąsiednich bajkach można spotkać sierotkę Marysię rybaka krasnoludki dziewczynkę z zapałkami.

E. 12 06 2020 r pójdziemy do teatru na przedstawienie o panu Kleksie.

F. Witaj Adasiu powiedział pan Kleks.

Dzień dobry panie profesorze przywitał się chłopiec.

➤ Zadanie 10.

Z poziomych rzędów wykreśl rzeczowniki rodzaju żeńskiego. Pozostałe litery utworzą hasło. Zapisz je w odpowiednim miejscu.

S	Y	M	U	S	Z	L	E
F	O	K	I	R	E	N	Y
N	A	F	A	L	E	W	Y
S	D	O	L	I	N	Y	P
I	S	Z	A	F	K	I	E

HASŁO

--	--	--

➤ Zadanie 11.

Połącz sylaby według podanych kodów, a dowiesz się, jakie ptaki spotkał w Afryce szpak Mateusz. Sprawdź w wyszukiwarce internetowej, jak wyglądają te ptaki.

	A	B	C	D	E	F
1	ba	ka	cio	rę	szpon	ski
2	dzie	jad	ru	sro	fry	bą
3	ża	mo	wa	ry	zół	kró
4	ty	lew	to	ny	błysz	dłu
5	go	czek	lik	kań	dzio	bi
6	a	czak	ko	wą	ko	by

Kod nr 1	2A + 1C + 5C	3B + 1D + 5A + 3C + 4D

Kod nr 2	3D + 1A + 5B	2D + 1B + 4A

Kod nr 3	3A + 5F + 2C	6A + 2E + 5D + 1F

Kod nr 4	4E + 6B	3F + 4B + 1F

Kod nr 5	2F + 6C + 2B	3E + 4C + 5E + 6F

Kod nr 6	4F + 5A + 1E	6A + 2E + 5D + 1F

⁹ Tamże, s. 103.

➤ Zadanie 12.

Korzystając z tablicy kodów, rozwiąż szyfrogramy, a poznasz trzy sekrety pana Kleksa.

Szyfr nr 1

☞ 2	☞ 1	☞ 3	☞ 2	☞ 1	☞ 3	☞ 2	☞ 1
☞ 4	☞ 5	☞ 1	☞ 4	☞ 1	☞ 5	★ 1	
☞ 4	☞ 3		☞ 5	☞ 3	☞ 4	☞ 3	☞ 2

Szyfr nr 3

☞ 4	☞ 2	☞ 1	☞ 2	☞ 2		☞ 3	☞ 2	☞ 1
☞ 3	☞ 4	☞ 1	☞ 2	★ 1		☞ 4	☞ 4	☞ 1

Szyfr nr 2

☞ 4	☞ 1	☞ 2	★ 1	☞ 2		☞ 3	☞ 1
☞ 1	☞ 5	☞ 2	☞ 1	★ 5	☞ 2	☞ 2	

TABLICA KODÓW					
×	1.	2.	3.	4.	5.
☞	a	ę	l	p	v
★	ą	f	ł	q	w
☞	b	g	m	r	x
☞	c	h	n	s	y
☞	ć	i	ń	ś	z
☞	d	j	o	t	ż
☞	e	k	ó	u	ź

➤ Zadanie 13.

Rzeczowników pełny worek do akademii przyniósł piekacz Wiktorek. Wyrazy po fotelach skakały, rodzajem swoim się zachwycały. Określ rodzaj podanych rzeczowników. Przy każdym rzeczowniku narysuj odpowiedni znak.

	żyrafy	☞	rodzaj męski
	okna	☞	rodzaj żeński
	podróżnicy	☞	rodzaj nijaki
	bluzki		
	samoloty		
	jajka		
	uczniowie		
	hulajnogi		
	jabłka		
	towarzysze		

➤ Zadanie 14.

Litery z alfabetu do pociągu wsiadły. Pasztecik od profesora szybciutko zjadły. Wyrazy z ramki ułóż w kolejności alfabetycznej. Pokoloruj spółgłoski, po których piszemy rz.

przekąska – drzemka – wrzesień – trzmiel – trzcina
przejażdżka – drzewo – wrzask
trzoda – wrzosy – drzwi – przewodnik – wrzątek
przewodząca – trzepak – drzazga

➤ Zadanie 15.

Wyrazy z ramki ułóż w kolejności alfabetycznej. Z ułożonych wyrazów wypisz kolejno czwarte litery, a poznasz ptaka, z którym Ambroży Kleks spotkał się w Kotlinie Biebrzańskiej.

królowa – czwartek – siano – nowina
irlandzki – czubeczek – samochód – instrukcja

➤ Zadanie 16.

Zmierz się z zadaniem, które Adaś znalazł w książce pt. *Strofy Sambora Smukłego – przewodnik dla wierszonauty*.

Krok pierwszy: przeczytaj prezent od Sambora Smukłego.
Krok drugi: czerwonym kolorem podkreśl epitety.
Krok trzeci: otocz kółkiem pary rymujących się wyrazów.
Krok czwarty: na zielono zamaluj zdanie złożone.

Widok krasnala na karuzeli
nawet trolla rozweseli.

Czerwona czapeczka
na główce się chwije.
Ciepły wietrzyk z doliny wieje.

Wróżki zabiorą skrzata
do zamku.
Elfy pokażą, ile skarbów śpi
w starym dzbanku.

➡ **Zadanie 17.**

Odczytaj zaszyfrowany tekst. Zielonym kolorem podkreśl w tekście wszystkie samogłoski.

𐌆	𐌇	𐌈	𐌉	𐌊	𐌋	𐌌	𐌍	𐌎	𐌏	𐌐	𐌑	𐌒	𐌓	𐌔	𐌕
A	Ą	B	C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I	J	K	L	Ł

M	N	N	O	Ó	P	R	S	Ś	T	U	W	Y	Z	Ž	Ž

➡ **Zadanie 18.**

Określ przypadek podanych rzeczowników. Otocz kółkiem właściwy znak w tabeli.

Rzeczownik		Przypadek						
1.	zachwytu							
2.	przyjaciół							
3.	zimą							
4.	hałasom							
5.	ziaren							
6.	wiosno							
7.	wyspę							
8.	ptakach							

	mianownik
	dopełniacz
	celownik
	biernik
	narzędnik
	miejsownik
	wołacz

➡ **Zadanie 19.**

Wróciłaś / wróciłeś z niezwyklej wyprawy. Spotkałaś / spotkałeś księżycowych ludzi. Opisz przedmiot, który widziałaś / widziałeś w pałacu króla Niesfora. Nazwij go. Ustal, do czego służy. Zdradź nam, jak wygląda. Wykorzystaj wybrane słownictwo z ramki.

słownictwo opisujące kolory	marchewkowy, trawiasty, szafirowy, srebrny
słownictwo opisujące tworzywo	szklany, porcelanowy, skórzany, lniany
słownictwo opisujące kształt	kwadratowy, zaokrąglony, podłużny, stożkowy

➡ **Zadanie 20.**

Adaś otworzył furtkę i trafił do Całkiem Nowej Bajki. Przeczytaj tekst, a następnie dopisz własne zakończenie.

➡ **Zadanie 21.**

21.1. Przeczytaj opis miasta.

Fryzjerowo pachniało szamponem rumiankowym i wodą kolońską Kozia Bródka. Miasto nie było ani za duże, ani za małe; miało jednak swój niepowtarzalny klimat. Turyści spacerowali po parku Pomarańczowych Papilotów (to tam po raz pierwszy Gustaw Golibroda wykonał cięcie zwane *cieniowanie cesarza*). Na Grzebykowej dyskutowano o pielęgnacji farbowanych kosmyków. Pracownice zakładów kosmetycznych Lśniące Loki spotykały się przy skwerze Smocze Sploty. Na placu Długich Włosów znajdowała się zabytkowa kamienica, w któ-

rej przed laty mieściła się kawiarnia Warkoczyki Weroniki. W czerwcu każdego roku przy alei Brodaczy odbywał się festiwal Niespokojne Nożyczki. Każdy odwiedzający Fryzjerowo powinien przejść się szlakiem Szumiących Suszarek. Biegnie on od ulicy Podkręconych Wąsów, poprzez Bramę Bronisława Barbera, zaułek Końskich Ogonów, a kończy na wzgórzu Kapryśnej Grzywki.

21.2. Wyobraź sobie, że golarz Filip odwiedził Fryzjerowo. Napisz o tym opowiadanie.

➤ Zadanie 22.

Przed obiadem Adaś poszedł do biblioteki. Szukał czegoś ciekawego, zabawnego, tajemniczego. Na półkach było mnóstwo rozmaitych tytułów. Był album o modzie i urodzie z kolorowymi rysunkami mistrza Wacława Wąsacza *Krótkie spodnie*, zbiór wierszy *Kicham na katar* oraz poradnik dla konserwatorów *Czym polerować żelazne furtki*. Była książka kucharska *Piegi w panierce* i szesnaście tomów powieści przygodowej *Skocz do innej bajki*. Chłopiec patrzył, przeglądał, aż wreszcie wziął do ręki księgę w brązowo-pomarańczowej okładce. Sam tytuł go zachwycił: *EOS – encyklopedia osobliwych stworzeń*.

Oto, co z niej zdążył przeczytać przed obiadem:

- **flunki** – niewielkie istoty o długich rzęsach i krótkich nóżkach; mieszkańcy Kotliny Kwitnących Kasztanów, słyną z wytwarzania kolorowych i trwałych kufrów, kołysek, komód, krzesel; ufne (do przesady), pracowite (ponad miarę), rozmowne (od świtu do wieczora); handlują z lafianami z Wyspy Zielonych Kamieni i dorhazami z Doliny Dindana; lubią gorące kąpiele, tańce i opowieści o wodospadach; osobnik płci męskiej (flunek) ma pomarańczowe włosy i fioletowe oczy; osobnik płci żeńskiej (flunka) ma żółte włosy i różowe oczy; ród swój wywodzą od Fivona Fikuśnego zwanego Pięknym Podróżnikiem;
- **dorhazowie** – więksi od flunków, mniejsi od lafian, mają silne ramiona, długie brązowe włosy, pulchne policzki; legenda głosi, że przybyli z miasta Krzyczących Kolibrów; uprawiali ziemię, wyrabiali miecze, tarcze i topory, żywili się trawą i nasionami, na szyi i rękach nosili obręcze, które podczas szybkiego marszu wydawały dźwięk *din-din, dan-dan*; miejsce, które obrali za swoją siedzibę, nazwali Doliną Dindana;
- **lafianie** – potoczna nazwa doradców, kupców, rzemieślników z Wyspy Zielonych Kamieni; znani z dogadywania, upominania, pouczenia (lafiówanie); przewodzi im Damir Dogry-Zacz; noszą czerwone kaftany, spodnie w kolorze wiosennego błota, płaszcze ozdobione dziwnymi wzorami (lafioğlu).

22.1. Oto propozycje tematów dla Ciebie. Wybierz jeden i stwórz pracę, która zachwyciłaby Adasia Niezgódkę.

- A. Fivon Fikuśny spotkał się z doktorem Paj Chi Wo. Przeżyli razem wspaniałą przygodę. Napisz o tym opowiadanie.
- B. O czym fryzjer Filip mógł rozmawiać z lafianami? Napisz krótki dialog.
- C. Napisz opowiadanie o pobycie profesora Ambrożego Kleksa w Dolinie Dindana.

22.2. Zdecyduj, jakie inne istoty powinny znaleźć się na kartach *Encyklopedii osobliwych stworzeń*. Przygotuj krótkie notatki o odkrytych przez Ciebie bohaterach. Do opisu dołącz rysunek.

Odpowiedzi do zadań

Zadanie 8. Halina, Honorata, Helena, Henryk, Hieronim, Hipolit.

Zadanie 9.

- A. Chciałbyś zwiedzić Akademię Pana Kleksa?
- B. Wpadł do klasy jak burza. Nie wiem, co go napadło. Bałem się.
- C. Chcę, żebyś przeczytał „Akademię Pana Kleksa”.
- D. W sąsiednich bajkach można spotkać: sierotkę Marysię, rybaka, krasnoludki, dziewczynkę z zapalkami.
- E. 12.06.2020 r. pójdziemy do teatru na przedstawienie o panu Kleksie.
- F. – Witaj, Adasiu – powiedział pan Kleks.
– Dzień dobry, panie profesorze – przywitał się chłopiec.

Zadanie 10. muszle, foki, fale, doliny, szafki, hasło: **Syreny na wyspie**.

Zadanie 11. Kod nr 1: dzieciolik moregowany. Kod nr 2: rybak srokaty. Kod nr 3: żabiru afrykański. Kod nr 4: błyszczak królewski. Kod nr 5: bąkojad żółtodzioby. Kod nr 6: długoszpón afrykański.

Zadanie 12. Szyfr nr 1: **Kamienie szepczą po zmroku**. Szyfr nr 2: **Pająk ma czkawkę**. Szyfr nr 3: **Piegi nie lubią pudru**.

Zadanie 13. * żyrafy, ✪ okna, ☼ podróżnicy, ** bluzki, ☼ samoloty, ✪ jajka, ☼ uczniowie, ** hulajnogi, ✪ jabłka, ☼ towarzysze.

Zadanie 14. drzazga, drzemka, drzewo, drzwi, przejażdżka, przekąska, przeprowadzka, przewodnik, trzcina, trzepak, trzmiel, trzoda, wrzask, wrzątek, wrzesień, wrzoso.

Zadanie 15. czubeczek, czwartek, instrukcja, irlandzki, królowa, nowina, samochód, siano; hasło: **batalion**.

Zadanie 17. Zabierzmy profesora w daleką podróż.

Zadanie 18. 🦋 zachwyty, 🌸 przyjaciel, ❄️ zimą, 🦗 hałasom, 🐛 ziaren, 🍏 wiosno, 🌴 wyspę, 🐦 ptakach.

Wpływ dramy na wszechstronny rozwój dziecka w wieku przedszkolnym

Bożena Gajczak

Wychowawczyni Oddziału Przedszkolnego w Szkole Podstawowej nr 1 w Choczni

Określenie *drama* pochodzi od greckiego słowa *drao*, czyli *działam, usiłuję*. Jej genezy jedni badacze upatrują w teatrze, inni natomiast w zabawie¹. Przyjrzyjmy się najpierw rozumieniu dramy, jej charakterowi, a następnie kompleksowemu oddziaływaniu na wychowanie dzieci w wieku przedszkolnym, która to część zostanie dopełniona przykładami wziętymi z życia.

Pojęcie i charakter dramy

Genezy dramy, o czym już wspomniano, upatruje się w teatrze, chociaż drama nie jest teatrem, jednakże wykorzystuje ona to, co tworzy teatr. Sięga bowiem po techniki teatralne, aktorskie i pozaaktorskie, po teatralne środki wyrazu. Stosuje się w niej takie pojęcia, jak

choćby: napięcie, skupienie, zaskoczenie, życie fikcją, rytm, tempo, metafora, symbol, rytuał, pauza. Co więcej, a o czym pisze np. Eugeniusz Szymik: *teatr służy dramie, jak i drama służy teatrowi*², *gdyż m.in. odświeża, wzbogaca środki teatralne, wznosząc w nie autentyczność, oraz sygnalizuje teatrowi nowe, dotychczas nieznanne mu perspektywy*³. Zresztą teatr też

można postrzegać w kategoriach zabawy, lecz najczęściej niespontanicznej. Są jednak liczne różnice, które sprawiają, że pomimo takiej genezy drama jest realnością zupełnie odmienną od teatru. Często są one wymieniane i akcentowane, gdyż i dzisiaj zdarza się, że nie tyle dzieci, co dorośli myślą dramę z teatrem.

Sytuująca się pomiędzy życiem a fikcją drama wychowuje w inny sposób niż teatr. W przeciwieństwie bowiem do teatru, w dramie biorą udział aktywnie jednocześnie wszyscy jej uczestnicy, nawiązując między sobą relację partnerską. Co więcej, są oni równocześnie aktorami, jak i obserwatorami – komen-

1 Więcej o dramie oraz jej historii w świecie i w Polsce: E. Szymik: *Dramowa interpretacja baśni w kontekście kształtowania relacji interpersonalnych dzieci w wieku wczesnoszkolnym*. Katowice 2021, s. 16 – 24. Por. A. Gałązka: *Drama w rozwijaniu kompetencji społecznych i emocjonalnych dzieci w wieku przedszkolnym*, „Chowanna”, 2019, [tom jubileuszowy], s. 147. Drama rozumiana jako metoda edukacyjna sięga korzeniami dydaktyki angielskiej i amerykańskiego przełomu XIX i XX stulecia, czyli przełomowego w pedagogice momentu, jaki stanowiło odmienne niż znane dotychczas podejście do procesu nauczania się i uczenia, tzw. nowe wychowanie, stanowiące alternatywę wobec tradycyjnego modelu edukowania. E. Szymik: *Dramowa interpretacja baśni w kontekście kształtowania relacji interpersonalnych dzieci w wieku wczesnoszkolnym*, s. 11.

2 E. Szymik: *Dramowa interpretacja baśni w kontekście kształtowania relacji interpersonalnych dzieci w wieku wczesnoszkolnym*, s. 12. O teatralnych korzeniach dramy: por. tamże.

3 Tamże.

tatorami działań składających się na dramę, fikcyjnych zdarzeń, kreując sytuacje i dyskutując o rolach. Dzięki takiej postawie sami rozwijają się, uczą, wychowują. Ponadto, w przeciwieństwie do teatru uczestnicy dramy zachowują się swobodnie i naturalnie, pozostając sobą w wykreowanej sytuacji. Jedynym wspólnym tutaj elementem teatru i dramy jest wymagane od uczestników wczucie się emocjonalne w rolę. Dlatego drama przed nikim nie *zamyka drzwi*, każdy może w niej uczestniczyć. Drama umożliwia dowolne wykorzystanie treści bądź działań oraz zakłada rozmaite sposoby ich interpretacji. W dramie wszystko dzieje się jeden raz i niemożliwe jest, inaczej niż w teatrze, zaplanowanie jej przebiegu – to konsekwencja działań improwizowanych. Dzięki dramie jej uczestnicy rozpoznają własne błędy, wyciągają wnioski, uczą się, jak postąpić w przyszłości, a tym samym, jak lepiej dla siebie samych i w relacji w innych przeżywać codziennie własne życie. Jest to możliwe, ponieważ podczas dramy podejmuje się sprawy istotne dla jej uczestników, zachęca się ich do eksperymentowania oraz do poszukiwania nowych rozwiązań problemów, innych niż dotychczas znane i wykorzystywane. W dramie nie ma miejsca na niespontaniczność, nienaturalność, a akcent nie jest położony na sposoby gry, lecz na samą sytuację i na improwizację⁴. Stąd też w pedagogice drama jawi się jako metoda edukacyjna eksponująca i zarazem aktywizująca⁵. Świetnie sprawdza się w przypadku dzieci, ponieważ mimo iż nie jest zabawą w rolę, to jednak wywodzi się z dziecięcej zabawy i z tzw. zabawy symbolicznej⁶.

Rola dramy w rozwoju emocjonalnym, społecznym, poznawczym i fizycznym dziecka

Aby zrozumieć, jaką rolę drama odgrywa we wszechstronnym rozwoju dziecka, wskażmy na jej techniki wraz z konsekwencjami ich stosowania. Owoce tych technik będą widoczne u dzieci w wieku przedszkolnym, a także będą procentować i w latach późniejszych ich życia.

Omówmy te techniki pokrótce. Zacznijmy od **rozmowy**. Ta najprostsza technika uczy dziecko wyrażania werbalnie własnych przeżyć, uzewnętrzniania doznań, uczuć, ale i budowania zaufania. **Wywiad** niesie ze sobą jako potencjalny skutek wykształcenie w dziecku umiejętności zadawania pytań, a współkreowana przez owe pytania sytuacja rozwija wyobraźnię i myślenie. **Etiudy pantomimiczne** sprzyjają rozwinięciu u dziecka plastyki ciała, koncentracji i wyobraźni. **Improwizacja** pozwala dziecku wejść w rolę, a **inscenizacja** zaspokoja potrzebę ruchu i zabawy, wyrabia w nim dyscyplinę, formuje pożądane uczucia i postawy, wzbogaca słownictwo, niweluje nieśmiałość i uwrażliwia estetycznie. Z technik dramy, które można śmiało zastosować również w przedszkolach, należy także wymienić **rzeźbę**⁷ doskonalącą współdziałanie i koncentrację, oraz **film**⁸ rozwijający wyobraźnię i sprawności manualne czy ćwiczenia głosowe, obejmujące naśladowanie dźwięków, a w efekcie doskonalące rytm oddechowy i mowę, która staje się bardziej wyrazista⁹.

Efekty stosowania dramy można rozpatrywać w kontekście rozwoju

emocjonalnego, społecznego, poznawczego i fizycznego dziecka. Drama umożliwia przedszkolakom rozumienie i rozpoznawanie własnych i cudzych emocji oraz stanów mentalnych, co sprzyja ewolucji empatii (która w dziecku zaowocuje np. troską o drugiego człowieka bądź poczuciem sprawiedliwości) i uczuć moralnych¹⁰; co więcej, pozwala usunąć rozmaite, utrudniające życie blokady emocjonalne oraz pomaga w nawiązywaniu emocjonalnych kontaktów z otoczeniem. Dzięki temu dziecko łatwo wczuwa się w sytuację drugiego człowieka. Drama jest zatem skutecznym narzędziem w znaczeniu edukacyjno-rozwojowym. Jawi się jako potencjalnie pomocna w oddziaływaniach zmierzających do rozwinięcia w dziecku umiejętności społecznych: słuchania, komunikowania się, zmiany perspektywy, otwartości oraz poszanowania cudzych praw, zatem i tolerancji. Nadto, drama sprzyja wydobywaniu z dziecka i rozwijaniu najbardziej pożądanых cech osobowości, wzmacnia wiarę w siebie i więź koleżeńską bądź grupową, co już przyczynia się do rozwoju społecznego dziecka, podobnie jak łączące się z nią poczucie współpracy i współodpowiedzialności. Drama promuje oczekiwane postawy społeczne i pomaga rozładowywać konflikty, jest pomocna w rozwoju zachowań moralnych. Dzięki niej dziecko staje się aktywniejsze, śmielsze, bardziej tolerancyjne, innowacyjne, przedsiębiorcze, wierzące w siebie, czyli w efekcie bardziej siebie pewne, życzliwsze, mające poczucie sprawczości i własnej wartości oraz bardziej skłonne do współdziałania, łatwiej potrafiące poradzić sobie

4 Por. tamże, s. 13 – 14. Por. K. Szafrąńska: *Kształtowanie empatii i uczuć moralnych u dzieci w wieku przedszkolnym metodami dramy*. EETP, t. 11, 2016, nr 3, s. 263 – 265. J. Karbowniczek, M. Kwaśniewska, B. Surma: *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką*. Kraków 2011, s. 234 – 238.

5 Należy dopowiedzieć, że drama pełni kilka funkcji, mianowicie: diagnostyczną, wychowawczą, edukacyjną, terapeutyczną (katharsis), kreatywną, stymulującą i rozrywkową.

6 O tym fakcie i szerzej o tzw. zabawie symbolicznej: por. K. Szafrąńska: *Kształtowanie empatii i uczuć moralnych u dzieci w wieku przedszkolnym metodami dramy...*, s. 262.

7 Rzeźba polega na przyjęciu określonej pozy i zastygnięciu w bezruchu. Następnie akcja toczy się dalej, aż do kolejnego zatrzymania.

8 Film to kontynuacja stopklatki – akcja przebiegająca w zwolnionym lub przyspieszonym tempie.

9 Jeszcze inne techniki dramy, które można zastosować, ale już u dzieci starszych bądź nastolatków to list zakładający wcielenie się w rolę autora listu, jego adresata bądź przyjaciela, technika stanowiąca punkt wyjścia do np. poznania utworu i zrozumienia motywów kierujących postępowaniem postaci literackich, tudzież dziennik bądź pamiętnik potencjalnie odczytywany jako świadectwo minionej epoki. Por. J. Karbowniczek, M. Kwaśniewska, B. Surma: *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką...*, s. 238 – 239.

10 K. Szafrąńska: *Kształtowanie empatii i uczuć moralnych u dzieci w wieku przedszkolnym metodami dramy...*, s. 257 – 258, s. 261.

ze stresem¹¹. Jednym zdaniem, drama obdarza dziecko wielkim potencjałem, który, o ile nie zostanie zniweczony, zapracentuje wysoko w jego relacji z innymi i oczywiście z samym sobą.

Nie możemy też pominąć oddziaływania dramy na rozwój fizyczny dziecka. Istotna w tym przypadku jest ekspresja ruchowa. Jako że ruch to pierwotny środek wyrazu, a drama nim operuje, więc wzmacnia w jej uczestniku świadomość własnego ciała i wskazuje na jego ruchowe możliwości. Ponadto dzięki dramie dziecko poznaje takie cechy ruchu, jak np. płynność, tempo, rytm, zwinność, ucząc się jednocześnie wyrażania emocji ruchem, czyli niewerbalnego komunikowania swoich doznań¹².

W przypadku dzieci, co warto jeszcze raz powtórzyć, stosowanie dramy wynika poniekąd z ich potrzeby zabawy. Drama pozwala dziecku, uwzględniając jego jeszcze ograniczone możliwości wyrazu, komunikować się z innymi dzięki przedstawieniu konkretnej sytuacji lub postawy za pośrednictwem ekspresji i mimiki¹³. Drama angażuje gesty, ruch, wyobraźnię i emocje przedszkolaka, zatem jego sfery osobowościowe są w dramie jednocześnie uruchamiane. Począwszy od przedszkola, pełni swoją funkcję edukacyjną i wychowawczą. Alicja Gałązka tak pisze o dramie w odniesieniu również do dzieci w wieku przedszkolnym: *Drama wydaje się metodą nauczania, w której uwzględniono wiedzę o uczącym się, procesie uczenia się oraz rzeczywistości społecznej, która powinna być kontekstem każdej edukacji. [...] Drama to metoda mająca ogromny wpływ na rozwój zdolności empatycznych oraz umiejętności werbalnej i niewerbalnej komunikacji społecznej już u dzieci w wieku przedszkolnym [...]*¹⁴. Co więcej, w przedszkolu drama służy, jak to określa np. Karina Szafrńska, *treningowi życia*

*w bezpiecznych warunkach*¹⁵. Umożliwia przedszkolakowi uczenie się we wspomnianych bezpiecznych warunkach przez doświadczanie, z czego dziecko wyciąga stosowne wnioski. Zresztą połączenie myślenia i doświadczania stanowi kwintesencję dramy¹⁶. Przedszkolak za pośrednictwem dramy zdobywa lub doskonali umiejętność kreowania historyjek przedstawianych przez siebie dzięki rozmaitym środkom ekspresji, uczy się np. narracji i dialogowania. Taka właśnie aktywność umożliwia dziecku poznawanie i rozumienie świata, uwzględniając *zaangażowanie i pomysły dziecka manifestujące się w różnych formach ekspresji: mowie twórczej, ruchu czy improwizacjach*¹⁷. Poza tym drama jest w stanie pomóc dziecku w zmaganiu się z nieśmiałością i lękami¹⁸. Co więcej, drama jest bowiem również źródłem radości i satysfakcji.

Przykłady zastosowania dramy w przedszkolu

W codziennej pracy staram się stosować dramę poprzez rozbudowanie zajęć głównie o inscenizację, których reżyserami są dzieci. W ostatnim czasie wykorzystywałam m.in. przedstawienie do wiersza *Na straganie* Jana Brzechwy. Po przeczytaniu i przeanalizowaniu wydarzeń na targu (z wyjaśnieniem, co to takiego *targ*, bowiem wielu podopiecznych miało problem ze zrozumieniem tego wyrażenia) dzieci odgrywały sceny z wiersza według własnych pomysłów. *Handlując* na straganie (zbudowanym ze skrzynki i warzyw otrzymanych od pań z kuchni), wcielano się w rolę sprzedawców i klientów, zawzięcie przy tym dyskutując. Spierano się m.in. o jakość towaru, jego wartość i sposób wykorzystania. Kolejnym etapem była rozmowa o roli warzyw i owoców w codziennym

żywieniu oraz o niemarnowaniu żywności. Następną fazę zajęć stanowiła dyskusja o właściwym zachowaniu się w sklepie na podstawie zaobserwowanych przez dzieci scenek, które same tworzyły. Lekcję zakończyło rysowanie kolorowymi kredkami warzyw i owoców.

Inne zadanie postawiłam przed podopiecznymi, wykorzystując szantę dla dzieci *Sztorm*. Było to pokłosie zabawy karnawałowej, na którą wielu chłopców przyszło przebranych za piratów. Nawiązując do słów piosenki, dzieci ciasno zbite w grupę *walczyły* z falami i huraganowym wiatrem. Następnie dwójkami starały się *wyłowić* z morza zagubione w sztormie wyposażenie statku. W tym celu jedno dziecko (w parze) miało zawiązane oczy i kierując się wskazówkami partnera, szukało na podłodze *zaginionych* utraconych przedmiotów. Po pewnym czasie następowała zmiana miejsc. Kolejnym etapem zabawy było zapoznanie się z kompasem i lunetą (lornetką) oraz wyjaśnianie, do czego służą mapy. Następnie przeszliśmy do ulubionego w tym okresie przez dzieci tematu: piratów. Grupę podzieliłam na dwie części: jedną stanowili piraci, a drugą ludzie porwani dla okupu i uwięzieni na bezludnej wyspie. Dzieci odgrywające rolę morskich rozbójników miały za zadanie przedstawić uprowadzenie statku kupców (poznają przy tym słowo *abordaż*), a następnie zastanowić się, w jaki sposób mogą naprawić wyrządzoną porwanym krzywdę. Zadaniem uprowadzonych było dostosowanie się do życia na bezludnej wyspie. Należało m.in. zorganizować schronienie (błyskawicznie powstał *szalas* z krzeseł i stolika), pożywienie, wymyślić, w jaki sposób wezwać pomoc (wśród propozycji były: list w butelce i ognisko na brzegu). Następnie dyskutowaliśmy o czynach dobrych i

11 Por. J. Karbowniczek, M. Kwaśniewska, B. Surma: *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką...*, s. 238. Por. E. Kwiatkowska: *Drama w przedszkolu – jej zintegrowany potencjał*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Cultura”, 2019, nr 2, s. 124 – 130.

12 K. Szafrńska: *Kształtowanie empatii i uczuć moralnych u dzieci w wieku przedszkolnym metodami dramy...*, s. 262.

13 A. Gałązka: *Drama w rozwijaniu kompetencji społecznych i emocjonalnych dzieci w wieku przedszkolnym...*, s. 153 – 154.

14 Tamże, s. 153.

15 K. Szafrńska: *Kształtowanie empatii i uczuć moralnych u dzieci w wieku przedszkolnym metodami dramy...*, s. 263.

16 Tamże, s. 263 – 264.

17 Tamże, s. 262.

18 Por. H. Fiołka: *Wspomaganie rozwoju dziecka nieśmiałego*, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna” t. 8, 2020, nr 1, s. 27.

złych, zastanawiając się, czy piratów możemy zaliczyć do grona osób godnych naśladowania w życiu codziennym. *Porwanie* było również okazją do kolejnego uczulenia przedszkolaków na niebezpieczeństwa grożące ze strony nieznanych im dorosłych.

Możliwości dramy wykorzystałam również podczas *Dni Ziemi*. Zaczęliśmy od rozmowy, podczas której staraliśmy się odpowiedzieć na pytanie, skąd biorą się śmieci napotymane na korytarzu, podwórku, ulicy, plaży, w parku itd. Uporanie się z pozostawionymi po sobie odpadkami (wykorzystałam wiersz *Kolorowe kosze* Agaty Dziechciarczyk) nie było dla dzieci problemem, a wskazanie środków zaradczych wywołało lawinę propozycji. Niemal zgodnie zaakceptowano pomysł jednego z dzieci, by karać śmiejących mandatami (tata chłopca jest policjantem). Długo dyskutowano nad inną propozycją, czyli upominaniem również dorosłych za porzucanie odpadków w niewłaściwych miejscach. Przeważył wniosek, że jest to niebezpieczne, gdyż osoba dorosła może się zdenerwować, co w efekcie nie tylko da odwrotny skutek, ale także potencjalnie spowoduje groźną awanturę. Była to też kolejna okazja do rozmowy z dziećmi o ich bezpieczeństwie, sposobie zachowania się w obliczu zagrożenia ze strony nieznanych im osób. Kolejny etap zabawy stanowiło wskazanie przez podopiecznych, gdzie chcieliby się udać w celu posprzątania świata. Jako że większość wybrała Afrykę i Grenlandię (efekt niedawno omawianego wiersza *Dzieci świata* Wincentego Fabera), odgrywano scenki ukazujące zbieranie śmieci pozostawionych pod palmami, na piasku, na śniegu. Należało przy tym wskazać, jaki rodzaj śmieci można zastać w rozmaitych zakątkach świata, w tym Polski nad morzem, w górach, w mieście i na wsi, co pobudziło podopiecznych do kolejnej dyskusji, tym razem o zachowaniu ładu i porządku wokół siebie. W efekcie zadecydowano o przemeblowaniu naszej sali. Półka z książkami zamieniła się miejscem z koszem na plu-

szaki, przesuwając się bliżej pracowni ze stolikami i krzesłkami.

Intrygująco rozwinęła się *dramowa* lekcja poświęcona zwierzętom w lesie, a okazję ku temu stanowił *Dzień Jeża*. Ponieważ niemal każde dziecko widziało jeża (niestety większość jako ofiarę zdarzeń drogowych), dyskusja była bardzo ożywiona. Przekazałam dzieciom kilka ciekawostek nie tylko o jeżach, ale także o innych dzikich zwierzętach spotykanych w parkach, zagajnikach czy pobliskim lesie. Następnie zastanawialiśmy się, w jaki sposób możemy pomóc nie tylko jeżom, ale wszystkim zwierzętom, zwłaszcza ptakom, przetrwać zimę. Kolejny etap lekcji – rysowanie i malowanie jeży (według wskazówek Doroty Gellner zawartych w wierszu *Kolczasty jeżyk*) – spontanicznie przekształcił się w rysowanie znaków drogowych i ostrzeżeń dla przechodniów o możliwości spotkania jeża na ulicy. Kilka znaków następnego dnia zawiesiliśmy (za pomocą gumek recepturek) na skwerze w pobliżu przedszkola, a pozostałe prace zostały zabrane przez artystów do domu. Wprowadziłam do zajęć

zabawę polegającą na naśladowaniu jeża. Dzieci wybrały spośród siebie jedną osobę, której zadaniem było naśladowanie spaceru jeża po parku. Wybrane dziecko miało umieszczone na plecach kolce z klocków. Po stracie jednego kolca kolejne dziecko wcielało się w rolę jeża.

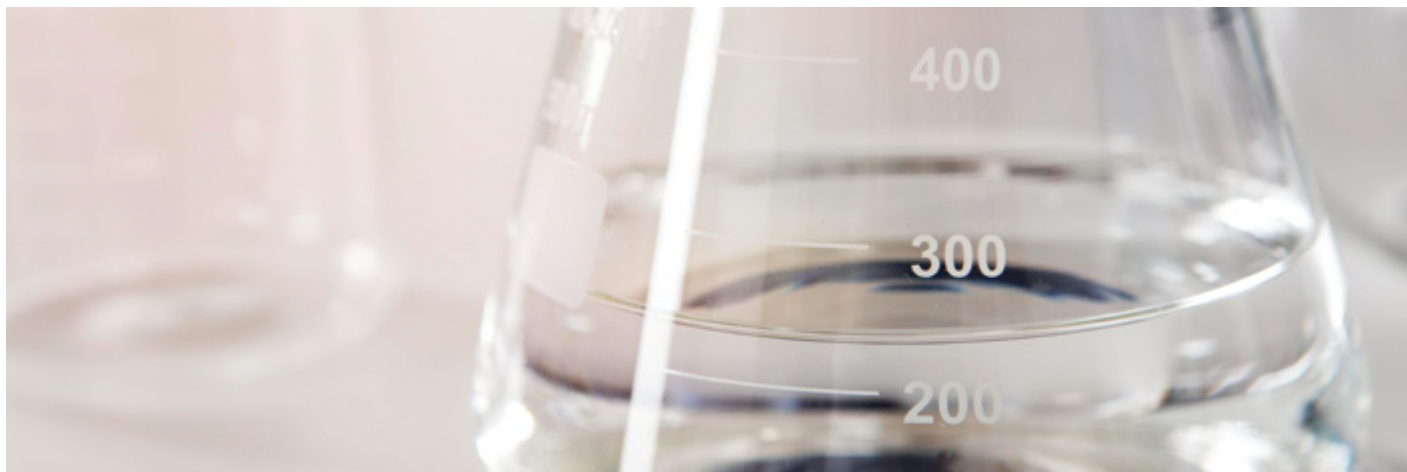
Pod koniec lekcji podopieczni zaskoczyli mnie pytaniem: czy niedźwiedzie są groźne? Opowiedziałam im o życiu niedźwiedzi w naszych lasach. Korzystając ze znanej dzieciom zabawy *Stary niedźwiedź mocno śpi*, rozruszałam gromadkę fizycznie. Podczas zabawy podopieczni naśladowali śpiącego niedźwiedzia, a następnie dyskutowaliśmy nad tym, jak należy zachować się w miejscach, w których można spotkać dzikie zwierzęta.

Podsumowując, drama znacząco uatrakcyjniła zajęcia. Przede wszystkim sprawia, że dziecko uczestniczy w pracy grupy. Myśląc i doświadczając, przedszkolak zdobywa umiejętności, których nie sposób wypracować innymi metodami.

Z jednostkami objętości za pan brat.

Jak unikać błędów podczas zamiany jednostek

— Sylwia Kubala —

Nauczycielka matematyki i chemii w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 14 w Gliwicach

» Jednostki objętości i ich prawidłowe przeliczanie stanowią fundamentalny przykład odpowiedzi na często stawiane przez uczniów pytanie *Do czego potrzebna mi matematyka?* Pozornie prosta umiejętność, a zarazem przykład jednego z najbardziej praktycznych zastosowań matematyki w życiu codziennym, stanowi nie lada problem nie tylko dla najmłodszych, ale również dla starszych uczniów.

Do opanowania materiału przydatne okazuje się tworzenie odpowiednich *kotwic pamięciowych*, które ułatwiają zapamiętanie i sprawiają, że materiał omawiany na lekcji pozostaje w pamięci na długo.

Przedstawiony w niniejszym artykule scenariusz zajęć wykorzystuje jedną z takich kotwic pamięciowych – *kurę matematyczną*, która ma za zadanie pomóc nauczycielowi przeprowadzić lekcję, a uczniom trwale opanować umiejętności zamiany jednostek objętości.

Scenariusz zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia matematyczne uczniów

- **Klasa:** szósta
- **Czas trwania zajęć:** 90 minut
- **Cel główny:**
 - kształtowanie umiejętności zamiany jednostek objętości.
- **Cele szczegółowe:**
 - wprowadzenie zależności między jednostkami objętości,
 - wprowadzenie pojęć: litr i mililitr,
 - stosowanie różnych jednostek objętości,

- doskonalenie umiejętności zamiany jednostek objętości.
- **Forma zajęć:** indywidualna, zbiorowa.
- **Metody pracy:** wykład, pokaz, ćwiczenia praktyczne.
- **Środki dydaktyczne:** karty pracy, komputer, tablica multimedialna, autorski środek dydaktyczny *Kura matematyczna*.

Przebieg zajęć

1. Powitanie uczniów i sprawdzenie obecności.
2. Przypomnienie wiadomości z poprzedniej lekcji:
 - Jak obliczamy objętość sześcianu i prostopadłościanu?
 - Na czym polega różnica między objętością a pojemnością?
 - Jakie znamy podstawowe jednostki objętości? Jakie jednostki objętości stosujemy na co dzień?
3. Zapisanie tematu na tablicy i w zeszytach:

Zależności między jednostkami objętości. Zamiana jednostek objętości.

Ważne! Zgodnie z podstawą programową z matematyki:
Treści nauczania – wymagania szczegółowe:

Klasy IV - VI

XII. Obliczenia praktyczne. Uczeń: [...]

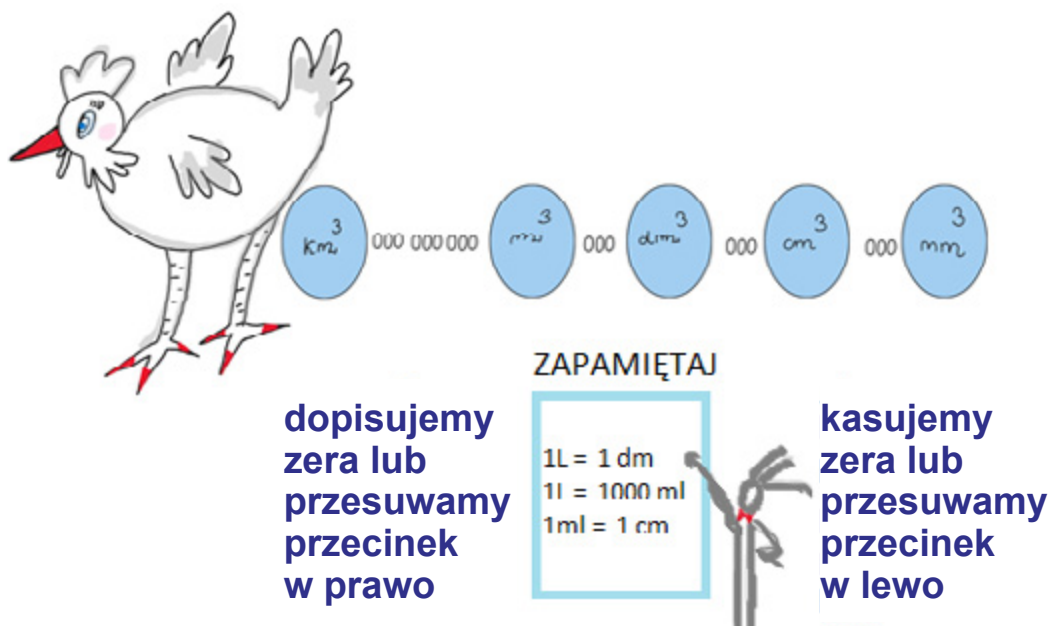
6) zamienia i prawidłowo stosuje jednostki długości: milimetr, centymetr, decymetr, metr, kilometr;

7) zamienia i prawidłowo stosuje jednostki masy: gram, dekagram, kilogram, tona; [...]

XI. Obliczenia w geometrii. Uczeń: [...]

4) stosuje jednostki pola: mm², cm², dm², m², km², ar, hektar (bez zmian jednostek w trakcie obliczeń) [...]

4. Zaprezentowanie *Kury matematycznej*.

Rys.: *Kura matematyczna* – środek dydaktyczny wyjaśniający, w jaki sposób zamienia się jednostki objętości.¹

- Samodzielne rysowanie przez uczniów *kury matematycznej* na wcześniej przygotowanych kolorowych zakładkach, które później umieszczają w swoich zeszytach przedmiotowych.

Komentarz autorki

Zaprezentowany powyżej środek dydaktyczny okazuje się bardzo skutecznym sposobem na zamianę jednostek objętości. Umożliwia uczniom nie tylko sprawne przeliczanie wartości z jednej jednostki na inną, ale również znacznie wpływa na poprawę sprawności rachunkowej. Jego skuteczność wynika nie tylko z zabawnego piktogramu kury znoszącej jajka (symbolizujących liczbę zer w poszczególnych jednostkach objętości), ale przede wszystkim z prostej instrukcji, którą uczniowie przyswajają w szybkim tempie. Pozwala on znacznie skrócić czas pamięciowego opanowania osobnych przeliczników, który można wykorzystać na ćwiczenia praktyczne. Wartością dodaną zastosowanej podczas lekcji *matematycznej kury* jest przyjazna atmosfera zajęć.

Karta pracy

Drogi Uczniu/ Droga Uczennico

Masz przed sobą kartę pracy z zadaniami do samodzielnego wykonania. Nie spiesz się, czytaj uważnie polecenia i wykorzystaj zasady, które poznałeś (łaś) dziś na lekcji. W tym celu użyj *Kury matematycznej*.

➔ Zadanie 1

Zamień podane pojemności naczyń na wskazane jednostki objętości.

0,7 l = ... ml	0,5 l = ... ml	20 ml = ... cm³	0,25 l = ... cm³
2 l = ... cm³	1,5 l = ... ml	100 ml = ... cm³	1 l = ... ml
250 ml = ... ml	10 cm³ = ... mm³	10 l = ... dm³	4 dm³ = ... ml

Chcesz być na bieżąco?

DOŁĄCZ DO NAS NA FB!

www.facebook.com/rodnwomkatowice

ORAZ NA INSTAGRAMIE!

www.instagram.com/rodnwomkatowice

¹ Projekt środka dydaktycznego jest autorstwa S. Kubali.

➔ Zadanie 2

Rozwiąż:

Zestaw 1. Zamień na centymetry sześciennie: a) 7 dm^3 b) $10,3 \text{ dm}^3$ c) $4,5 \text{ m}^3$ d) $0,0145 \text{ m}^3$	Zestaw 2. Zamień na milimetry sześciennie: a) 4 dm^3 b) $6,5 \text{ cm}^3$ c) $0,008 \text{ m}^3$ d) $0,000035 \text{ km}^3$	Zestaw 3. Zamień na decymetry sześciennie: a) $0,008 \text{ m}^3$ b) 13 cm^3 c) $0,008 \text{ km}^3$ d) $1,3 \text{ m}^3$
Zestaw 4. Zamień na decymetry sześciennie: a) 200 m^3 b) $30,05 \text{ m}^3$ c) $0,0450 \text{ km}^3$ d) 3500 cm^3	Zestaw 5. Zamień na centymetry sześciennie: a) 7 l b) 37 l c) 0,33 l d) 345,6 l	Zestaw 6. Zamień na milimetry sześciennie: a) 8 ml b) 0,7 ml c) 22,6 ml d) 1,012 ml

➔ Zadanie 3

W gabinecie dentystycznym, podczas wykonywania zabiegów, lekarz stomatolog używa preparatu do znieczulenia miejscowego. Ile opakowań takiego preparatu musi zamówić w hurtowni, jeśli 1 opakowanie zawiera 10 ampulek o pojemności 1,7 mililitra, a w ciągu miesiąca zużywa się 1 litr tego preparatu.

➔ Zadanie 4

Akwarium z rybkami, którymi opiekują się Ola i Jacek, ma pojemność pół metra sześciennego. Rodzeństwo planuje wymianę wody w tym akwariu. Wodę do akwariu wlewają za pomocą plastikowej butelki i porcelanowego kubeczka. Ola używa plastikowej butelki o pojemności 1,5 litra, a Jacek

porcelanowego kubeczka o pojemności 250 mililitrów. Ile butelek i ile kubeczków potrzebuje rodzeństwo, aby wypełnić po brzegi akwarium?

➔ Zadanie 5

Pani Agata codziennie w czwartki przygotowuje lodowe koktajle. Dzisiaj testuje nowy przepis, który otrzymała od koleżanki z pracy. Do przygotowania potrzebuje następujących składników: 0,3 l mleka, 10 ml soku z cytryny, 200 ml soku ze świeżo wyciśniętych pomarańczy oraz 6 kostek lodu, każda o pojemności 20 cm^3 . Wszystkie składniki miesza za pomocą blendera przez około 5 minut. Otrzymany koktajl rozlewa do kubeczków o pojemności 150 ml. Ile pełnych kubeczków napełni koktajlem?

Ewaluacja zajęć

Powyższe zajęcia zostały przeprowadzone w klasie szóstej szkoły podstawowej, podczas lekcji otwartej, na którą zaproszono rodziców uczniów. Dzieci aktywnie uczestniczyły w zajęciach, chętnie zgłaszały się do rozwiązywania zadań przy tablicy, jak również zadawały pytania. Rodzice uczniów wspólnie z dziećmi rozwiązywali zadanie trzecie z karty pracy, a następnie porównywali otrzymane wyniki z odpowiedziami przedstawionymi na tablicy multimedialnej. Po zajęciach przewidziano również czas na wysłuchanie opinii rodziców dotyczącej przebiegu lekcji oraz wypełnienie ankiety. Rodzice pozytywnie ocenili zajęcia, podkreślając przy tym ich atrakcyjność i nieszablonowość, a przede wszystkim atmosferę sprzyjającą nauce.

W związku z pozytywnym odbiorem zajęć, serdecznie zachęcam nauczycieli matematyki do wykorzystania powyższego scenariusza w swoich klasach.

CZY WIESZ, ŻE...**Ile waży motyl?****Jak szybko poruszamy się w kosmosie?****Do czego mogą się przydać wyrażenia algebraiczne w życiu codziennym?**

Odpowiedzi na te i wiele innych pytań możemy znaleźć na **Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej** <https://zpe.gov.pl/>. Dostępne tam e-materiały do kształcenia ogólnego na wszystkich poziomach edukacyjnych zostały przygotowane w taki sposób, aby można było korzystać z nich na zajęciach edukacyjnych lub by mogli to robić samodzielnie uczniowie, z dowolnego miejsca. Dodatkowo po zalogowaniu się loginem i hasłem otrzymanym ze swojej placówki, możemy na swoim koncie zgromadzić materiały, udostępniać je uczniom i monitorować ich postępy w pracy z nimi.

W zakresie matematyki dla klas IV – VIII szkoły podstawowej na platformie znajduje się ponad trzysta pięćdziesiąt scenariuszy zajęć zgodnych z zapisami podstawy programowej. Dla łatwiejszego wyszukiwania w zakładce *Kształcenie ogólne – Szkoła podstawowa IV – VIII – Matematyka* materiały zostały

podzielone tematycznie np. *Liczby naturalne w dziesiętkowym układzie pozycyjnym, Działania na liczbach naturalnych, Liczby całkowite*, itp. Dostępna wyszukiwarka ułatwia dotarcie do materiałów na podstawie **słów kluczowych**, wyboru etapu edukacyjnego i przedmiotu.

W materiałach dla lepszego wyjaśnienia omawianych zagadnień wykorzystano m. in. prezentacje multimedialne, interaktywne fotografie, animacje, filmy, gry edukacyjne. Materiały zawierają różnorodne ćwiczenia interaktywne, np. możemy konstruować figury płaskie czy rysować w edytorze graficznym. Dostępne różnego typu zadania umożliwiają uczniom ćwiczenie sprawności m. in. w wykonywaniu obliczeń, porównywaniu czy szacowaniu wyników, konstruowaniu figur.

Aldona Ferdyn (RODN „WOM” w Katowicach)

Czy dźwięk może przerażać?

Opowiadanie psychoedukacyjne

— Sandra Cieśla —

Doradczyni metodyczna w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach

- **Kategoria wiekowa uczniów:** szkoła podstawowa, klasy 4 – 8
- **Przedmiot:** zajęcia z wychowawcą, godzina wychowawcza

➤ Autyzm jest zaburzeniem rozwoju związanym z innym funkcjonowaniem mózgu. Osoba w spektrum autyzmu inaczej postrzega świat, inaczej się komunikuje i inaczej doświadcza kontaktów społecznych. Zaburzenia te pojawiają się wówczas, gdy układ nerwowy człowieka niepoprawnie przetwarza bodźce płynące z ciała lub otoczenia, co niekorzystnie wpływa na: zachowanie, uczenie się, sposób poruszania, odnoszenie się do innych i myślenie o sobie.

Osoby z zaburzeniami ze spektrum autyzmu mają trudności w adaptacyjnym reagowaniu na wrażenia sensoryczne, np. dźwięki, światło, ruch, hałas, faktury przedmiotów, konsystencję potraw (wybiórczość pokarmowa), dotyk. Występuje u nich nadwrażliwość na ubrania, biżuterię, kosmetyki itd. Musimy pamiętać, że objawy zaburzeń integracji sensorycznej u każdego człowieka mogą być różne. Jedni mogą poszukiwać bodźców albo odwrotnie – odczuwać ich nadmiar i starać się ich unikać. Osoby z zaburzeniami ze spektrum autyzmu często są niezrozumiane i nieakceptowane przez otoczenie¹. Wynika to głównie z braku świadomości

społeczeństwa na temat spektrum autyzmu, dlatego warto z uczniami rozmawiać na ten temat, warto pokazać im, że autyzm to nie choroba, którą można się zarazić jak grypą. Ludzie z zaburzeniami ze spektrum autyzmu po prostu się tacy urodzili i należy im się szacunek tak jak wszystkim innym ludziom. Autyzmu nie należy się bać, trzeba go po prostu poznać!

Niniejsze opowiadanie może stanowić tło do dyskusji o tym, jak funkcjonują ludzie z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Okazją mogą być obchody Europejskiego Tygodnia Autyzmu, który jest obchodzony w pierwszym tygodniu grudnia, a został zainicjowany został przez Parlament Europejski, który w 1996 r. uchwalił Kartę Praw Osób z Autyzmem.

Celem tego szczególnego tygodnia jest przede wszystkim dostarczenie rzetelnej wiedzy społeczeństwu na temat autyzmu, uwrażliwienie na potrzeby, a także poprawienie dostępu do świadczeń dla osób z autyzmem².

1 Centrum Badania Opinii Społecznej (2021): *Społeczny obraz autyzmu. Raport z badań ilościowych zrealizowanych przez Fundację CBOS dla Fundacji JIM*: https://www.cbos.pl/PL/publikacje/news/2021/12/dane/Spoeczny_obraz_autyzmu-styczen2021.pdf, s. 8 [Dostęp: 2.10.2024].

2 Przydatna netografia dotycząca autyzmu: 1) Fundacja Autismo: <https://www.autismo.pl/>; 2) Autyzm Baza Wiedzy: <https://polskiauzyzm.pl/>; 3) Fundacja SYNAPSIS – Fundacja dla dzieci i dorosłych z autyzmem: <https://synapsis.org.pl/autyzm/czym-jest-autyzm/wystepowanie-autyzmu/>; 4) Najwyższa Izba Kontroli (2020); NIK o wsparciu osób z autyzmem i zespołem Aspergera w przygotowaniu do samodzielnego funkcjonowania: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/wsparcie-osob-z-autyzmem-i-zespolem-aspergera.html>

Opowiadanie psychoedukacyjne:³**Czy dźwięk może przerażać**

W pewnym mieście żyła sobie dziewczynka o imieniu Zosia, która chodziła do 5 klasy i bardzo ją lubiła. Szkoła, do której uczęszczała dziewczynka, miała klasy integracyjne, to znaczy takie, gdzie w jednej klasie dzieci pełnosprawne i dzieci z niepełnosprawnościami stanowią jeden zespół i wspólnie odkrywają świat. Zosia była bardzo wrażliwą dziewczynką i chętnie angażowała się w pomoc swoim koleżankom i kolegom, kiedy tylko jej potrzebowali. Czasami zdarzały się jednak sytuacje, gdy nie rozumiała, dlaczego niektóre dzieci zachowują się w dziwny sposób, zupełnie inaczej niż ona. Podczas zajęć z wychowawcą, pani bardzo często opowiadała im, w jaki sposób ludzie mogą postrzegać otaczający nas świat, i że nie zawsze tak samo. U każdego człowieka, zmysły – dzięki którym poznajemy wszystko wokół nas – mogą działać trochę inaczej. Coś, co dla jednego dziecka jest zupełnie zwyczajne, dla innego dziecka może wydawać się niezwykle, straszne, a czasami nawet przerażające. Tak właśnie jest z dźwiękami – czasami zwykłe dźwięki mogą być niezrozumiałe dla kogoś, kto ich nie zna, ponieważ jego mózg nie nauczył się ich rozpoznawać. O tym, jak trudno czasami zrozumieć czyjeś zachowanie, Zosia przekonała się pewnego dnia...

– Mamo, wiesz że dzisiaj podczas lekcji matematyki Jacek wszedł pod ławkę, zasłonił uszy rękami, zaczął się kołysać i mruczał po cichu jakąś dziwną piosenkę? Mówię Ci! Nikt z nas nie wiedział, dlaczego to zrobił. To była zwykła lekcja, ćwiczyliśmy geometrię, nic takiego się nie działo. Nikt mu nic nie powiedział, ani nie zrobił. Przecież każdy wie, że Jacek lubi siedzieć sam.

– Córeczko, a jak zareagowała pani na zachowanie Jacka?

– Pani kucnęła razem z nim pod ławkę i coś mu powiedziała po cichu, ale my nie słyszeliśmy dokładnie co. Jackowi chyba się to spodobało, bo uspokoił się i wyszedł razem z panią spod tej ławki. Pani Agata – wiesz ta, która zawsze pomaga Tosi, wyszła razem z Jackiem do pokoju relaksacji i już na matematykę nie wrócili.

– A czy domyślasz się co takiego mogło spowodować takie zachowanie u Jacka?

– No właśnie, że zastanawialiśmy się z dziewczynami na przerwie po matematyce i żadna z nas nie potrafiła niczego wymyśleć. Mamo, na tej lekcji naprawdę nic takiego się nie działo. Nikt głośno nie gadał, nikt Jackowi nie dokuczał. W ogóle, to na matematyce zawsze jest cicho, czasami tylko Leon szura krzesłem jak mu się nie chce bidozować z wodą wyciągnąć na ławkę przed lekcją, to wtedy schyla się do plecaka i pije. Tosia i Amelka plotkowały po cichu o nowych butach Amelki, a Staś miał katar i co chwilę wycierał nos. Chyba zużył całą paczkę chusteczek higienicznych! A no, i Pani złamała aż trzy razy kredę na tablicy, jak próbowała narysować okrąg tym dużym cyrkle, a potem jeszcze zatrzymała się karetką pogotowia na sygnale obok szkoły i wszyscy podbiegli do okien, aby

zobaczyć, czy jakiś wypadek nie zdarzył się przy szkole. No mówię Ci mamo, nic takiego nadzwyczajnego! Dzień jak każdy inny.

Mama uśmiechnęła się do córki, bo już wiedziała z opowiadania Zosi, że to jednak nie był taki zwyczajny dzień, a przynajmniej nie dla Jacka.

– Zosiu, a czy jak usłyszeliście tę karetkę przy szkole, to wszystkie dzieci ładnie odsunęły krzesła, czy podobnie jak Leon – szurnęły tymi krzesłami, chcąc jak najszybciej znaleźć się koło okna?

– No, nie było czasu na ładne odsuwanie, karetką mogła w każdej chwili odjechać, więc musieliśmy się spieszyć!

– A jak wróciliście do swoich miejsc, to pewnie znowu ktoś szurnął krzesłem?

– Oj mamo, ale Ty się czepiasz tego szurania! Pani nas poprosiła o zajęcie swoich miejsc, bo mieliśmy rozwiązać kolejne zadanie z zeszytu ćwiczeń, więc każdy się spieszył. A wiesz, że jak się człowiek spieszy, to szura krzesłem.

– A jak pani rysowała tym cyrkle na tablicy, to pewnie trochę zgrzytała kreda o tablicę?

– A skąd wiedziałaś? Kasia to się śmiała, że ten cyrkiel to musi mieć chyba ze 100 lat, bo pewnie ze starości tak zgrzyta.

– Wiesz córeczko, to ja już wiem, co takiego się stało, że Jacek wszedł pod tą ławkę – to wszystko przez tą waszą – jak to nazwałaś – normalną lekcję, na której nic się nie działo.

– Mamo, ja nic nie rozumiem z tego, co mówisz.

– Zadam Ci jeszcze jedno pytanie i wszystko Ci wytłumaczę córeczko. Czy Jacek wszedł pod ławkę na początku czy pod koniec lekcji?

– Hmm, niech pomyślę. To musiało być już pod koniec lekcji, bo jak wyszedł z panią do pokoju relaksacji, to za chwilę zadzwonił dzwonek.

– To już teraz wszystko jasne. Wczoraj na zebraniu z rodzicami rozmawiałam z mamą Jacka i powiedziała mi, że Jacek ma zaburzenia ze spektrum autyzmu i dlatego czasami zachowuje się inaczej niż wszyscy. Takie osoby bardzo często mają nadwrażliwość na dźwięki, to znaczy że mogą przejawiać trudności w przyswajaniu dźwięków z otoczenia. To co dla Ciebie będzie zwykłym szepczeniem – dla Jacka będzie krzykiem. Sama wymieniałaś kilka sytuacji związanych z dźwiękami, które miały miejsce podczas lekcji: szuranie krzesła, wycieranie nosa, szepty koleżanek, dźwięk karetki pogotowia w pobliżu szkoły oraz zgrzytanie kredy o tablicę. To właśnie kombinacja tych wszystkich dźwięków podczas jednej lekcji spowodowała, że Jackowi było trudno się wyciszyć. On po prostu przestraszył się tych wszystkich dźwięków, ponieważ ich nie rozumiał.

– No ale to przecież zwyczajne dźwięki! Każdy wie, że szurania, smarkania, szepcowań, sygnału karetki pogotowia, czy nawet zgrzytania kredy na tablicy nie należy się bać!

– Widzisz Zosiu, Ty to wiesz, ale Jacka mózg „myśli” inaczej. Dla niego tego wszystkiego było po prostu za dużo podczas jednej

3 Opowiadanie jest autorstwa S. Cieśli.

lekcji. Wyobraź sobie, że lecisz rakieta na obcą planetę. Jesteś sama. Nikogo nie ma obok Ciebie, aby mógł Ci wytłumaczyć jak masz się zachowywać na tej innej planecie, jakie tam panują zwyczaje, w jaki sposób zachowują się tubylcy. Nie wiesz także czy mieszkają tam jakieś zwierzęta oraz czy są niebezpieczne dla człowieka. Wychodzisz z rakiety, rozglądasz się i???

- Boję się. Nie wiem, w którą stronę mam pójść. Jestem sama.
- Nagle słyszysz jakiś dźwięk z oddali – nie wiesz, czy jest to dla Ciebie bezpieczne czy też nie. Co robisz?
- Chowam się do rakiety. Tu jestem bezpieczna.
- I dokładnie tak samo zrobił Jacek. Schował się pod ławkę, zasłonił uszy od nadmiaru dźwięków. Zaczął się kołysać oraz nucić jakąś melodię, która dawała mu poczucie bezpieczeństwa. Jacek po prostu się bał. Dokładnie tak samo jak ty na obcej planecie. Widzisz, że nie trzeba być na obcej planecie, aby czuć się obco?
- Wiesz mamo, ja nigdy nie myślałam, że zwykłych dźwięków można się bać. Teraz już rozumiem dlaczego Jacek tak się zachował. To my wszyscy – zupełnie nieświadomie – sprawiliśmy, że Jacek poczuł się zagrożony. Tak jak ja na obcej planecie!
- Właśnie tak córeczko. Dlatego możecie Jackowi pomagać na wiele różnych sposobów. Starajcie się nie szurać krzesłami, nie szeptać na lekcji – bo jeśli 13 osób szepta, to jest już naprawdę głośno oraz nie przychodzić z katarą do szkoły. Jeśli się zastosujecie do tych rad, to wszyscy będziecie zdrowsi i milej Wam będzie pracować na lekcji w ciszy i skupieniu.
- No a jak pani znowu zacznie zgrzytać kredą o tablicę?
- Myślę, że samo zgrzytanie kredy nie będzie dla Jacka problemem.

W jaki sposób pracować z opowiadaniem psychoedukacyjnym?

➤ Propozycje pytań oraz zadań dla uczniów:

1. Czy potrafisz odnaleźć w tekście fragmenty wskazujące na trudności, które napotkał Jacek podczas lekcji?
2. Dlaczego dla Zosi ta lekcja matematyki była normalną lekcją? Czy zgadzasz się z Zosią?
3. Spróbuj odtworzyć zachowanie Jacka podczas lekcji. Jak się wtedy czujesz?
4. Razem z nauczycielem spróbujcie odtworzyć wszystkie najważniejsze dźwięki z tej lekcji: szepty, szuranie, wycieranie nosa, dźwięk sygnału karetki pogotowia (możecie do tego celu posłużyć się nagraniem z Internetu), zgrzytanie kredy na tablicy (cyrkiel możecie pożyczyć od nauczyciela matematyki). Jak Ty czułaś/abyś się na takiej lekcji? Czy byłoby dla Ciebie za głośno?
5. Jak myślisz, dlaczego nauczyciel wspomagający zaprowadził Jacka do pokoju relaksacji? Czy byłaś/eś kiedykolwiek w takim pokoju? Jeżeli tak, to jak się tam czułaś/eś?
6. Narysuj na kartce papieru (A4) swój wymarzony pokój relaksacji. Jakie wyposażenie tego pokoju jest dla Ciebie niezbędne, abyś mógł/mogła się w nim w pełni zrelaksować?

Komentarz metodyczny

Proponowane pytania mają na celu skupienie uwagi uczniów na problemach, z którymi osoby ze spektrum autyzmu borykają się na co dzień. Takim uczniom czasami bardzo trudno przychodzi budowanie bliskich relacji z rówieśnikami. Stworzenie odpowiednich warunków podczas lekcji pozwala na ograniczenie bodźców (np. hałasu), które mogą rozpraszać uczniów i utrudniać im wykorzystywanie własnego potencjału. Większość dzieci jest tak przyzwyczajonych do hałasu, do różnych dźwięków, które je otaczają, że bardzo często ich nie zauważają. Natomiast – szczególnie po wykonaniu zadania nr 4, gdzie wszystkie dźwięki: szepty, szuranie, wycieranie nosa, dźwięk sygnału karetki pogotowia, zgrzytanie kredy na tablicy, które występują podczas lekcji z opowiadania, są odtwarzane jedne po drugich lub w tym samym czasie – uświadamiają sobie, jak hałas spowodowany przez natłok różnych dźwięków może negatywnie wpływać na samopoczucie oraz zdolność koncentracji.

Podczas omawiania zaproponowanego opowiadania psychoedukacyjnego, warto zwrócić uwagę uczniom na potrzebę odpoczynku, relaksu. Jeżeli w szkole istnieje taka wyznaczona przestrzeń dla uczniów, to warto te zajęcia przeprowadzić właśnie w tym miejscu. Analiza odpowiedzi – prac uczniów na pytanie 6 może dać nauczycielowi istotną informację zwrotną na temat tego, jak uczniowie postrzegają swój własny odpoczynek. Czy utożsamiają go np. z urządzeniami elektronicznymi? Rysunki wykonane przez dzieci mogą stać się tematem kolejnych zajęć z wychowawcą, wspaniałych rozmów oraz ciekawych wniosków.

Niniejsza propozycja zajęć z uczniami może być realizowana przez każdego nauczyciela, który chciałby lepiej poznać swoich uczniów, a jeżeli w zespole klasowym jest dziecko ze spektrum autyzmu, to będzie to wartością dodaną do takiej lekcji, gdyż warto rozmawiać o autyzmie, aby się go nie bać.

Jako nauczyciel – wychowawca oraz autorka niniejszego opowiadania przetestowałam takie zajęcia ze swoimi uczniami. W mojej szkole mamy strefę relaksu dla uczniów umieszczoną w holu szkoły i właśnie w tym miejscu omawialiśmy zagadnienia poruszone w tym opowiadaniu. Moi uczniowie, wówczas siódmoklasiści, bardzo się zaangażowali. W naszej szkole są dzieci, które żyją w spektrum autyzmu i taka lekcja bardzo pomogła im lepiej ich zrozumieć. Zachęcam wszystkich nauczycieli do wykorzystania mojego opowiadania. Będzie w Państwa przypadku równie efektywne, co na prowadzonych przeze mnie zajęciach.

Ogólnopolskie projekty artystyczno-edukacyjne

dla dzieci i młodzieży

Eliza Flaszewska, Dorota Kozioł-Żurawska

Eliza Flaszewska jest doradczynią metodyczną w RODN „WOM” w Katowicach, regionalistką, artystką, terapeutką, kierowniczką Działu Sztuk Wizualnych w MDK nr 1 w Bytomiu. Dorota Kozioł-Żurawska była doradczynią metodyczną wychowania przedszkolnego w RODN „WOM” w Katowicach, jest wicedyrektorką w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 22 w Katowicach, specjalistką terapii pedagogicznej i wczesnego wspomagania rozwoju dziecka

Żadne dziecko nie będzie w stanie naprawdę poznać ani docenić przyrody, jeśli świat naturalny będzie oglądało tylko przez szybę albo na ekranie.

Richard Louv: Ostatnie dziecko lasu

Zadaniem nauczycieli na wszystkich etapach edukacji jest zachęcenie dzieci i młodzieży do podejmowania aktywności w celu zdobycia bądź też utrwalenia wiedzy na określony temat.

Dobór metod jest tutaj kluczem do osiągnięcia założonych celów. Metody aktywizujące są elementem nowoczesnej strategii kształcenia, która w centrum zainteresowania stawia ucznia oraz dąży do jego wszechstronnego rozwoju i wyposażenia w kluczowe umiejętności. Aby realizacja tych celów była możliwa, konieczne jest ograniczenie inicjatywy nauczyciela na rzecz aktywności uczniów. Zmieniająca się w szybkim tempie rzeczywistość sprawia, że lepiej odnajdują się w niej osoby kreatywne, mobilne, otwarte, umiające pracować w zespole, rozwiązywać problemy. Współczesność wymusza na nauczycielach twórcze nauczanie i stosowanie metod umożliwiających wszechstronny rozwój dzieci.

Metody aktywizujące mają wspólne cechy:

- angażują uczniów w proces nauki,
 - rozwijają ich umiejętności interpersonalne, poznawcze i twórcze,
 - tworzą inspirujące i interaktywne środowisko edukacyjne.
- Ich zastosowanie w nauczaniu przyczynia się do efektywniejszej nauki, większego zaangażowania dzieci i młodzieży, a tym samym stworzenia pozytywnego doświadczenia edukacyjnego.

Biorąc pod uwagę zalety tych metod, warto z nich skorzystać w realizacji założeń edukacji ekologicznej i przyrodniczej w trakcie procesu dydaktycznego.

Doradczynie metodyczne RODN „WOM” w Katowicach – Dorota Kozioł-Żurawska¹ i Eliza Flaszewska opracowały trzy projekty ogólnopolskie, związane bezpośrednio z przyrodą i wprowadzaniem w przestrzeń edukacyjną metod aktywizujących.

¹ Dorota Kozioł-Żurawska była doradczynią metodyczną w RODN „WOM” w Katowicach do sierpnia 2024 r.

Pierwszy z nich to *Zielona moc edukacji*. Celem projektu jest wspieranie uczestników w opcjonalnym wykorzystaniu potencjału rozwojowego poprzez bezpośredni kontakt z przyrodą, a tym samym:

- stymulowanie rozwoju poznawczego,
- stymulację wielozmysłową,
- wyrabianie nawyku i umiejętności dbania o rośliny,
- rozwijanie spostrzegawczości i kreatywności,
- kształtowanie i doskonalenie umiejętności współpracy z partnerem i grupą,
- personalizacja przestrzeni,
- kształtowanie poczucia estetyki,
- nabieranie wprawy w działaniach manualnych.

Projekt ma również na celu zorganizowanie zielonej przestrzeni dla edukacji. Obserwacja cyklu przemian w przyrodzie, uczestnictwo w metamorfozach roślin, sprawczość, cierpliwość, odpowiedzialność i zbieranie plonów – literalnie i w przenośni. Na potrzeby projektu może zostać zaaranżowana część ogrodu przy placówce, wydzielona grządka w parku miejskim, taras z donicami, czy nawet parapet okienny. Projekt podzielony został na dwa moduły. Moduł pierwszy – *Działania twórcze* – wykorzystuje dary natury typu kamyki, liście, nasiona itp. do podejmowania działań artystycznych i majsterkowania. Moduł *Działania ogrodnicze* skupia się bezpośrednio na roślinach, uprawach, zdobywaniu wiedzy o samodzielnej produkcji żywności. Najważniejszym elementem tej części jest organizacja w każdej sali *Zielonego kącika*, w którym będą znajdowały się rośliny przyjazne dzieciom i otoczeniu.

Drzewa są związane z człowiekiem, odkąd pojawił się na Ziemi. Zawsze kiedy wzrokiem szukamy nieba, zahaczamy o korony drzew. Ich stabilne korzenie stanowią obietnicę oparcia, którego człowiek szuka w życiu. Żywotność niektórych gatunków budzi szacunek. Coraz więcej opracowań naukowych dowodzi, że obcowanie z przyrodą ma charakter terapeutyczny – kąpiele leśne są polecane jako element uzdrawiający i odświeżający. Słuchanie ptaków, mieszkających w koronach drzew również poprawia nasze samopoczucie. Warto dbać o zielen wokół naszych domów, szkół, przedszkoli, miejsc pracy!

Nawiązuje do tego drugi projekt, *Opowieści Drzewa*. W trakcie jego realizacji należy na rok adoptować wybrane drzewo w pobliżu placówki i prowadzić jego systematyczną obserwację, wg wytycznych. Celem działań jest uświadomienie dzieciom roli drzew w przyrodzie i ich znaczenia w życiu człowieka, kształtowanie więzi z przyrodą i pozytywnego stosunku do niej, rozwijanie postaw proekologicznych, tworzenie warunków do różnorodnej aktywności dzieci, pobudzanie wyobraźni dziecięcej przez działalność plastyczną, kształtowanie motywacji do samodzielnego działania i podejmowania obserwacji, rozwijanie umiejętności współpracy w zespołach, zainteresowanie pięknem otaczającej nas przyrody i kreowa-

ne potrzeby ochrony terenów zielonych. W trakcie realizacji projektu należy m.in. dokonać dokumentacji fotograficznej wybranego drzewa oraz wykonać zadanie rysunkowe lub malarskie. Drugą częścią projektu jest utworzenie *Kroniki Drzewa*, w której znajdują się wszystkie informacje dotyczące prowadzonych obserwacji, opracowanych zgodnie z założeniami projektu. Ważnym elementem jest również wykonanie prezentacji dla innych wychowanków danej placówki oraz rodziców, tak aby zapoznać ich z efektami swojej pracy.

Stosowanie różnorodnych technik plastycznych w pracy z dziećmi wpływa na wzrost zainteresowania sztuką, pobudza do działania i wyzwala ekspresję. Według M. Debessa, twórcze zdolności dzieci będą się rozwijać tylko w działaniu. Należałoby dziecku pozostawić pewną swobodę, tak w zakresie wyboru zadania, jak i sposobu jego realizacji, np. zapoznając je z różnymi metodami, technikami i przekazując wiedzę o materiale. Tylko pod warunkiem uzyskania wytworów, choćby skromnych, niedoskonałych, dziecko nie utknie w nieładzie, a jednocześnie odczuje zadowolenie, które da mu poczucie pewności siebie i równowagę osobowości.

W pedagogice przedszkolnej ważną część edukacji przyrodniczej stanowi literatura. Dzięki wierszom o tematyce przyrodniczej, wykorzystywanym w projekcie, dziecko może poznać wiele gatunków zwierząt, opisów i historii budujących wyobraźnię. Wiersze ukazują inspirujący świat, są przyjemne do słuchania i łatwe do przyswojenia. Wprowadzanie dzieci w świat literatury to bardzo ważna kwestia wychowania – to jeden z lepszych sposobów na to, by ukształtować mądrego człowieka, zainteresowanego otaczającym go światem. Dobrym sposobem na rozpoczęcie przygody dziecka z czytaniem jest zapoznanie go z poezją dla dzieci i wprowadzenie jej w codzienny schemat dnia. Systematyczny kontakt z literaturą pozwoli rozwinąć dzieciom słownictwo i kreatywność. Proste i rymowane wierszyki dla dzieci stanowią dla nich dużą porcję nowych informacji. Dziecko poznaje nowe słowa, szczególnie kiedy ma do czynienia z literaturą starszej daty. Odkrywa opisane dźwięki, zwroty i struktury zdań. Może to mieć korzystny wpływ na jego kompetencje językowe. Warto też wiedzieć, że dzieci mają z reguły niezwykle dobrą pamięć, więc są w stanie zapamiętać i recytować sporą liczbę wierszyków dla nich przeznaczonych.

Inspirując się poezją Marii Konopnickiej, doradczynie przygotowały projekt *Czy to bajka, czy nie bajka...*. Jego realizacja polega na zapoznaniu dzieci z wybranymi wierszami

Marii Konopnickiej i wykonaniu na ich podstawie ilustracji w formacie A3, inspirowanych różnorodnymi technikami plastycznymi. Uczestnicy mieli za zadanie stworzenie 10 prac (jednej na każdy wiersz) z wykorzystaniem podanych w instrukcji do zadań technik.

➡ Cele projektu:

- popularyzacja twórczości Marii Konopnickiej,
- ukazanie piękna przyrody z wykorzystaniem wierszy,
- poznanie i umiejętne stosowanie ciekawych technik plastycznych,
- rozwijanie kreatywności i nieszablonowego podejścia do realizacji zadania,

- rozwijanie zainteresowań artystycznych dzieci oraz ich wrodzonych możliwości twórczych poprzez różnorodne działania plastyczne,
- nabycie umiejętności rozwiązywania problemów, działania w zespole, skutecznego komunikowania się,
- rozbudzanie zainteresowania pięknem języka polskiego.

Wszystkie założenia projektów dostępne są na stronie RODN „WOM” w Katowicach – womkat.edu.pl, w zakładce Edukacja małego dziecka/ogólnopolskie projekty edukacyjne.

Zachęcamy do realizacji projektów na terenie placówki!

WARTO WIEDZIEĆ!

Program eTwinning – europejska społeczność szkolna

eTwinning to społeczność szkolna, gromadząca szkoły i przedszkola z całej Europy (i nie tylko) współpracującą za pomocą mediów elektronicznych. eTwinning to również doskonalenie zawodowe nauczycieli.

Uczniowie i nauczyciele wykorzystują Internet we współpracy ponad granicami – współdziałają, wymieniają się informacjami i materiałami do nauki. eTwinning poszerza zakres pedagogicznych możliwości oferowanych uczniom i nauczycielom, motywuje do nauki i otwarcia na Europę.

Od września 2014 r. istnieje również możliwość realizacji projektów wyłącznie z udziałem partnerów z tego samego kraju. eTwinning krajowy, bez barier językowych, pozwala nabrać wprawy i doświadczenia w realizacji projektów, zarówno od strony technicznej, jak i merytorycznej.

Kto może wziąć udział w Programie eTwinning?

W programie uczestniczyć mogą przedszkola, szkoły podstawowe i szkoły ponadpodstawowe, zarówno placówki państwowe, jak i prywatne (z uprawnieniami szkół publicznych – realizujące obowiązującą podstawę programową) z krajów Unii Europejskiej, a także dodatkowo z Albanii, Bośni i Hercegowiny, Islandii, Liechtensteinu, Macedonii Północnej, Norwegii, Serbii i Turcji. [...]

W realizację projektu może być zaangażowana cała szkoła: nauczyciele wszystkich przedmiotów, uczniowie wraz z opiekunami, dyrektorzy szkół, bibliotekarze, pedagodzy szkolni i pozostali pracownicy.

Źródło: <https://etwinning.pl/o-programie/czym-jest-etwinning>
[Dostęp: 26.11.2024]

FORUM NAUCZYCIELI

KWARTALNIK
REGIONALNEGO OŚRODKA
DOSKONALENIA NAUCZYCIELI „WOM”
W KATOWICACH

MAJ - SIERPIEŃ
NUMER 2 (92 - 93) 2024

ISSN 1641-9073

W TYM WYDANIU:

- OCENIANIU
- EDUKACJI REGIONALNEJ
- BAJKOTERAPII
- PROPOZYCJE

REGIONALNY OŚRODEK DOSKONALENIA NAUCZYCIELI „WOM”
W KATOWICACH jest jednostką organizacyjną Samorządu Województwa Śląskiego

Redakcja kwartalnika RODN „WOM” w Katowicach „Forum Nauczycieli” zaprasza do współpracy twórczych nauczycieli i dyrektorów.

Propozycje artykułów możecie Państwo przysyłać pocztą elektroniczną pod adresem:

forumnauczycieli@womkat.edu.pl

Materiały do kolejnego numeru przyjmujemy do 17 stycznia 2025 r.

PRZYPOMINAMY!

Zgodnie z przepisem § 7 ust. 1. Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 6 września 2022 r. w **sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli** (Dz.U. z 2022 r., poz. 1914):

Zakres wymagań dotyczących realizowania zadań lub podejmowania działań na rzecz oświaty oraz ich efektów, których spełnianie jest sprawdzane przez komisję kwalifikacyjną w postępowaniu kwalifikacyjnym na stopień nauczyciela dyplomowanego, o których mowa w art. 9b ust. 1a pkt 4 ustawy, obejmuje:

4) realizowanie co najmniej jednego z następujących zadań: [...]

c) **opracowanie podręcznika lub autorskiej pracy z zakresu oświaty lub rozwoju dziecka opublikowanej w czasopiśmie branżowym lub w formie innej zwartej publikacji**

Jak projekty Erasmus+ zmieniają życie i otwierają umysły?

Zespół Szkół Przemysłu Spożywczego im. Józefa Rymera I Wojewody Śląskiego w Katowicach realizuje projekty zagraniczne w ramach programu Erasmus+.

Do tej pory w projekcie wzięło udział 33 uczniów, w wieku 17 – 19 lat. Są to uczniowie technikum oraz branżowej szkoły I i II stopnia.

Głównym celem udziału w projektach jest zawsze podniesienie kompetencji zawodowych, wszechstronne przygotowanie uczniów do przyszłej pracy, uwzględniające elementy, których nie mogliby się nauczyć w Polsce.

Udział w projektach Erasmus+ ma również ogromny wpływ na rozwój osobisty ucznia. Jest wiele niewymiernych korzyści, które młodzież odnosi przy okazji. Przede wszystkim jest to podniesienie pewności siebie i zwiększenie samodzielności. Młodzi ludzie przebywający w obcym kraju muszą polegać na sobie. Będąc postawionymi w sytuacji wydającej się być trudną, jak wizyta u zagranicznego lekarza czy optyka, przełamują swoje obawy i podejmują próbę samodzielnego rozwiązania problemu.

Również praca w zagranicznych firmach stażowych, które działają zupełnie inaczej niż w Polsce, wymaga od uczniów przedstawienia się na inny tryb pracy. Sytuacje te utwierdzają ich w przekonaniu, że są w stanie sobie poradzić w nieznannej sytuacji; zwiększa to ich umiejętności radzenia sobie w nowych, na początku mocno stresujących warunkach. Oczywiście uczniowie zawsze mogą liczyć na pomoc opiekunów, którzy towarzyszą im w trakcie podróży. Staramy się jednak, by rola opiekuna polegała nie na rozwiązywaniu za ucznia problemu, a wspieranie go w podejmowaniu samodzielnych wyzwań.

Kolejną korzyścią jest bez wątpienia przełamanie bariery językowej. Nieważne okazuje się być to, jakiego czasu w języku angielskim się używa, ważny jest fakt, że uczniowi udało się porozumieć, że osiągnął zamierzone cele. Posługiwanie się językiem obcym w rzeczywistym środowisku pozwala znieść blokadę językową, wyzbyć się poczucia niepewności czy też wstydu. Są to umiejętności trudne do osiągnięcia w szkole. W tym miejscu należy wspomnieć, iż młodzież naszej szkoły w większości przypadków pochodzi z rodzin niezamożnych, często dysfunkcyjnych. Dla wielu z nich jest to pierwsza podróż zagraniczna i pierwsza możliwość posługiwania się językiem obcym w warunkach naturalnych.

Uczniowie, o których wspomniano wcześniej, są uczestnikami o mniejszych szansach – wychowujący się w rodzinach niepełnych, dotkniętych ubóstwem, często borykający się z trudnościami w uczeniu się i problemami zdrowia psychicznego. Są oni wspierani w możliwościach udziału w projekcie na etapie rekrutacji i w trakcie jego trwania. Dzięki

temu realizowane przez szkołę projekty mają charakter włączający. To właśnie ta młodzież odnosi największe korzyści, bo gdyby nie program Erasmus+ najprawdopodobniej nie mieliby szans na udział w podobnym przedsięwzięciu. Uczestnictwo w projekcie daje im poczucie, że wszyscy mają równe prawa, ukazuje wiele korzyści z bycia aktywnym i świadomym członkiem społeczeństwa. Szczególnie staże zawodowe w firmach uświadamiają, że praca jest wartością i warunkiem stabilnego życia w przyszłości.

Mobilność tym różni się od tradycyjnej wycieczki, że uczniowie na pewien czas stają się częścią międzynarodowej społeczności – zróżnicowanej pod względem pochodzenia, wyznania, przekonań, orientacji. Zwiększa się dzięki temu u młodych ludzi akceptacja wobec odmienności. Ponadto uczniowie, którzy stale poszukują siebie, zyskują świadomość, że mimo iż różnią się od rówieśników, to w społeczeństwie jest dla nich miejsce.

Przebywanie w jednej grupie, w jednym miejscu zamieszkania, wspólne posiłki, wyjścia, wycieczki to okazja do zawarcia nowych przyjaźni, ale również zweryfikowania dotychczasowych. Uczy to współpracy i udzielania sobie wzajemnie wsparcia. Kształtuje postawy współodpowiedzialności za siebie nawzajem.

Opiekunowie zawsze podkreślają, że najważniejsze jest bezpieczeństwo. Podstawową zasadą podczas pobytu za granicą jest wiedzieć, co dzieje się w danym momencie z kolegą lub koleżanką, by w sytuacji zagrożenia móc podjąć działania.

Wspólny wyjazd stwarza również wiele okazji do konfliktów. Jak się wielokrotnie okazało, młodzież ma trudności z funkcjonowaniem w grupie z poszanowaniem innych osób. Często opiekunowie muszą ukazywać najbardziej podstawowe zasady, np. jak zachować się przy stole, że należy respektować czas odpoczynku innych osób w porze nocnej. Taki wyjazd bywa ostatnią szansą na uzupełnienie tego, co nie zostało zakorzenione na wcześniejszych etapach wychowania.

Trzytygodniowa wizyta w obcym kraju to również ubogacenie kulturowe. Uczniowie poznają inne narodowości i ich obyczaje, zwiększają wiedzę na temat historii, architektury, sztuki odwiedzanego kraju. Wycieczki odbywające się w czasie wolnym od pracy są źródłem niezapomnianych przeżyć i wspomnień.

Udział w projekcie dla wielu uczestników jest nie tylko podróżą życia. Zwiększa szanse na dalsze kształcenie za granicą. Przede wszystkim jednak podnosi kompetencje miękkie będące kluczowymi w rozwoju i dla przyszłości młodego człowieka.

Opracowała: lek. wet. Martyna Michałczak-Bojkowska
koordynator projektów Erasmus+